

Program Przeciw Korupcji

Warszawa 2004

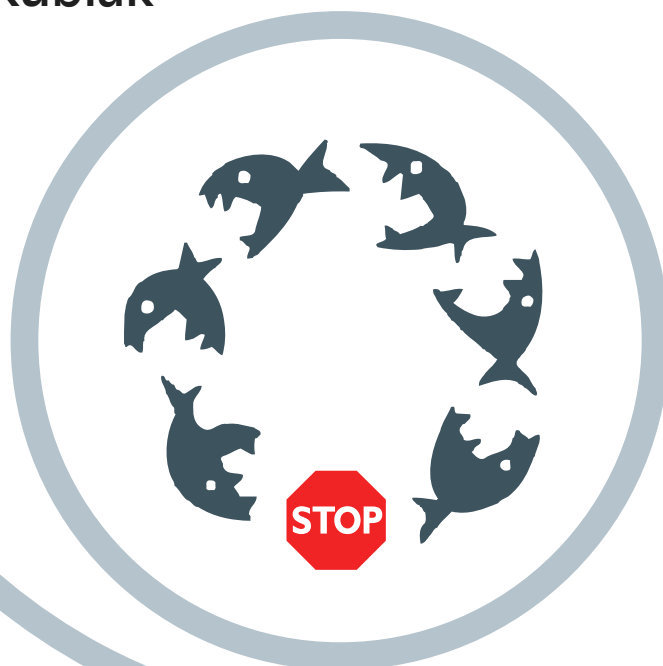
FUNDACJA
BATOREGO
IM. STEFANA

Opinia publiczna i postowie o korupcji

raport z badan

autor:

dr Anna Kubiak

Spis treści

Wstęp	str. 3
I. Barometr korupcji 2004 – stabilność i zmiany	str. 4
II. Posłowie o korupcji	str. 10
1. Charakterystyka zrealizowanych badań.....	str. 10
2. Korupcja jako problem społeczny w opiniach posłów.....	str. 14
3. Doświadczenia posłów związane z korupcją.....	str. 22
4. Nastawienia posłów wobec korupcji.....	str. 30
5. Ocena zabezpieczeń antykorupcyjnych.....	str. 49
Zakończenie	str. 54
ANEKSY	str. 56

Wstęp

W czerwcu 2004 roku po raz piąty na zlecenie Programu Przeciw Korupcji Fundacji im. Stefana Batorego zrealizowano, za pośrednictwem Centrum Badania Opinii Społecznej, kolejną serię badań dotyczących korupcji w Polsce. Badania składały się z dwóch części. Pierwsza część badań to coroczny sondaż opinii publicznej, zrealizowany na próbie losowej 956 dorosłych Polaków, który określamy jako „barometr korupcji”. W sondażu od pięciu lat powtarzamy sześć tych samych pytań dotyczących dziedzin życia postrzeganych jako najbardziej zainfekowane korupcją oraz rozległości i intensywności doświadczeń łapówkowych badanych Polaków.

Druga część badań, przeprowadzanych za pomocą indywidualnie wypełnianej ankiety, dotyczyła posłów na Sejm RP. Badanie miało na celu uzyskanie odpowiedzi na pytania o: opinie i nastawienia posłów wobec korupcji, ich oceny różnych aspektów tego zjawiska, postrzeganie poziomu zagrożenia korupcją, własne doświadczenia związane z korupcją, sposoby i procedury zabezpieczające proces legislacyjny przed korupcją.

Program Przeciw Korupcji Fundacji im. Stefana Batorego i autorka badań pragną wyrazić serdeczne podziękowanie kierownictwom i administracji wszystkich klubów i kół poselskich za pomoc w realizacji badania, a przede wszystkim Paniom i Panom Posłom, którzy mimo nawału zajęć i gorącej atmosfery politycznej zechcieli poświęcić swój czas na wypełnienie ankiety i podzielenie się własnymi przemyśleniami i uwagami.

I. Barometr korupcji 2004 – stabilność i zmiany

W 2004 roku, piąty rok z kolei, staraliśmy się ustalić, jaki zakres i charakter mają codzienne doświadczenia korupcyjne Polaków. W związku z licznymi przekazami medialnymi, dotyczącymi głównie korupcji w świecie polityki, szczególnie interesująca wydawała się odpowiedź na pytanie, czy zalew informacji na temat korupcji w życiu politycznym zmienia deklaracje Polaków na temat ich własnych doświadczeń i kontaktów korupcyjnych.

Podobnie jak w roku ubiegłym i generalnie w latach poprzednich (poczynając od roku 2000), odkąd systematycznie monitorujemy te zjawiska społeczne, można zaobserwować znaczną stabilność wyników.

Odsetki osób deklarujących w kolejnych badaniach, iż wręczały łapówkę, były następujące (dane w %):

XI 2000	– 14
VI 2002	– 16
VI 2003	– 17
VI 2004	– 15

Również cechy respondentów przyznających się znacząco częściej, iż wręczały łapówki, w porównaniu z rokiem 2003 (dane w nawiasach) są podobne:

- mężczyźni – 18% (21%)
- osoby w wieku 25-34 lata – 23% (26%)
- oraz 22-44 lata – 20% (20%)
- posiadający niskie dochody do 299 zł na osobę w gospodarstwie domowym – 24% (24% przy dochodach w przedziale 300-399 zł na osobę)
- pracujący na rachunek własny – 25% (48%)
- określający swoje poglądy polityczne jako lewicowe – 23% (21%)
bądź centrowe – 24% (21%).

Znaczący spadek deklaracji o wręczaniu łapówek zaobserwowaliśmy w 2004 roku wśród przedsiębiorców – obecnie przyznało się do takiego zachowania 25% spośród badanych przedsiębiorców w porównaniu z 30% w roku 2000, 36% w 2002 i 48% w 2003. W moim przekonaniu takie odpowiedzi niestety bardziej mogą wynikać z obaw, a tym samym braku szczerości deklaracji na temat własnego udziału w korupcji, w związku z nagłaśnianiem przez media informacji o takich zachowaniach i deklarowanej walce z korupcją, niż z faktycznego jej ograniczenia. Należy również pamiętać, iż w badanej zbiorowości, wśród ogółu Polaków osoby pracujące na rachunek własny stanowią niewielki odsetek (4,6% czyli 44 osoby w roku 2004).

Analizując doświadczenia korupcyjne respondentów, pytamy ich nie tylko o osobiste wręczanie łapówek, ale staramy się również uzyskać informacje o ich „korupcyjnym otoczeniu”. Tutaj również ostatnio uzyskane wyniki są, w

porównaniu z poprzednimi latami, podobne. I tak, osobista znajomość osób, które – zdaniem badanych – biorą łapówki (zestawienie 1) od ubiegłego roku utrzymuje się na prawie niezmiennym poziomie.

Zestawienie 1. Osobista znajomość osób, które biorą łapówki, deklarowana w poszczególnych latach (dane w %)

XI. 2000	-	30
X. 2001	-	26
VI. 2002	-	21
VI. 2003	-	22
VI. 2004	-	23

Od pięciu lat powtarzają się również kategorie osób, wśród których znacząco częściej występuje osobista znajomość biorących łapówki (zestawienie 2).

Zestawienie 2. Znajomość osób biorących łapówki wśród poszczególnych kategorii respondentów (dane w %)

	D a t a b a d a n i a				
	XI. 2000	X. 2001	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004
odsetki w całej zbiorowości	29	26	21	22	23
osób z wyższym wykształceniem	43	37	40	33	36
przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji	50	41	46	36	52
osób pracujących na rachunek własny	43	42	33	49	37
osób oceniających własną sytuację materialną jako dobrą	36	42	28	29	32

W tegorocznym badaniu można jednak zaobserwować znaczny wzrost osobistej znajomości osób biorących łapówki wśród przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji – może to sygnalizować narastający kontakt z łapownictwem przedstawiciele tej kategorii społecznej.

W badaniach z 2003, jak i 2004 roku zaobserwowano również, iż znajomość osób biorących łapówki jest znacząco częstsza także wśród osób:

	2003 r.	2004 r.
- o wyższych dochodach (ponad 800 zł na osobę w gospodarstwie domowym)	- 28%	38%
- w wieku 25 – 34 lata	- 27%	28%
- deklarujących duże zainteresowanie polityką	- 37%	37%
- deklarujących lewicowe bądź prawicowe (a nie centrowe) poglądy polityczne	- 27%	centrowe 35% lewicowe 33%
- uznających się za niewierzące	- 31%	65%

Ilość osób biorących łapówki znanych badanym nie uległa radykalnym przekształceniom (zestawienie 3). Najczęściej badani deklarują, podobnie jak w latach ubiegłych, iż znają 2-4 takie osoby.

Zestawienie 3. Ilość osób biorących łapówki, które badany zna osobiście
/wśród w ogóle deklarujących taką znajomość/ (dane w %)

	D a t a b a d a n i a			
	XI. 2000	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004
1 osoba	10	22	21	13
2 – 4 osoby	48	48	44	52
5 – 9 osób	23	18	17	19
10 i więcej osób	19	12	18	15

Podobnie jak w roku 2003, również w 2004 osoby znające 5 i więcej biorców łapówek, które można by określić jako respondentów o rozległym potencjalnym otoczeniu łapówkowym, stanowią 7% całej badanej zbiorowości.

Poza rokiem 2000, w następnych latach stabilny jest również odsetek deklarujących, iż próbowano im wręczyć łapówkę (zestawienie 4).

Zestawienie 4. Odsetek osób deklarujących w kolejnych badaniach, iż próbowano im wręczyć łapówkę (dane w %)

XI. 2000	-	13
X. 2001	-	9
VI. 2002	-	7
VI. 2003	-	5
VI. 2004	-	7

Zestawienie danych z badań z roku 2003 i 2004 pokazuje, iż stabilne są również cechy charakteryzujące „potencjalnych biorców” – a więc cechy osób, które znacząco częściej niż pozostałe przyznawały się, iż próbowano im wręczyć łapówkę. W ostatnich badaniach stwierdzono bowiem, iż odsetek osób, którym próbowano wręczyć łapówkę (w nawiasach dane z 2003 r.) jest znacząco wyższy wśród:

- zatrudnionych w instytucjach, urzędach, zakładach państwowych i publicznych (13%) – 10%
- oceniających swoje warunki materialne jako dobre (9%) – 16%
- deklarujących bardzo duże zainteresowanie polityką (14%) – 22%
- uznających się za niewierzące (10%) – 17%
- posiadających wyższe wykształcenie (17%) – 21%
- posiadających wyższe dochody (12%) – 17%
- przedstawicieli kadry kierowniczej (57%) – 45%
- inteligencji (16%) i pracowników administracyjno-biurowych (16%) – 10%.

W tegorocznych badaniach kategorią społeczną, której przedstawiciele znacznie częściej niż pozostali badani deklarowali, iż próbowano im wręczyć łapówkę, są prywatni przedsiębiorcy (20%). Potwierdza to wyniki naszych wcześniejszych badań wśród przedsiębiorców, którzy wskazywali, iż w ich działalności gospodarczej najczęściej sugerowano im wręczenie łapówki lub żądano jej przy zdobywaniu zamówień u innych firm prywatnych.

Podobnie jak w roku 2003 (dane w nawiasach), respondenci najczęściej wręczali łapówki w służbie zdrowia (57%) – 56% wskazań, a następnie, wg ilości wskazań:

- - policjantom z drogowki (15,5%) - 12%
- - w urzędach gminnych, miejskich, powiatowych (5%) - 8%
- - przy załatwianiu pracy (5%) - 5%
- - w szkołach, nauczycielom (2%) - 5%
- - w ZUS, przy orzekaniu renty (3%) - 1%
- - przy egzaminie na prawo jazdy (2%) - 1%
- - w sądach (2%) - 1,5%

W pojedynczych przypadkach wymieniano również: zezwolenia na budowę, przetargi, przejścia graniczne oraz kontrolerów biletów. Blisko 10% badanych odmówiło jednak wskazania instytucji, w której wręczali łapówkę.

W ostatnich latach za najbardziej skorumpowaną dziedzinę życia społecznego w Polsce badani uznają sferę polityki (co ilustruje zestawienie 5).

Zestawienie 5. Dziedziny życia społecznego, w których – zdaniem badanych – korupcja występuje najczęściej (dane w %)

	D a t a b a d a n i a			
	XI. 2001	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004
- politycy, działacze partyjni, radni, posłowie, senatorowie	54	52	60	64 (1)
- służba zdrowia	47	42	43	37 (4)
- urzędy centralne	38	29	37	39 (3)
- sądy i prokuratura	36	33	33	42 (2)
- policja	30	23	25	21 (6)
- urzędy gminne, powiatowe, wojewódzkie	28	25	29	29 (5)
- firmy państwowe	13	12	11	11 (7)
- firmy prywatne	13	9	11	9 (8)
- szkolnictwo i nauka	6	8	4	5 (9)
- banki	6	3	5	4 (10)
- trudno powiedzieć	2	12	8	7

(Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wybrać więcej niż 1 dziedzinę, choć nie więcej niż 3 dziedziny)

Spytano więc dodatkowo respondentów o ich opinie na temat korupcji wśród polityków. Aż **65%** badanych wyraziło przekonanie, iż wielu polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji. Zdaniem dalszych **23%** są tacy politycy, choć nie jest ich wielu. Tylko **1%** badanych uznaje, że wcale bądź prawie wcale nie ma takich polityków, którzy czerpaliby nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji, a **11%** respondentów nie ma opinii w tej kwestii.

Najbardziej krytycznie oceniają polityków – uznając, iż wielu z nich czerpie ze swojej działalności nieuprawnione korzyści – osoby:

- w wieku 35 – 44 lata – 72%
- z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 71%
- mieszkające w miastach średniej wielkości (od 100 tys. do 500 tys.) – 74%
- pracujące w instytucjach i zakładach całkowicie państwowych lub publicznych oraz w spółkach państwowo-prywatnych – 72%
- o średnim statusie zawodowym (pracownicy administracyjno-biurowi, specjaliści niższego szczebla) – 74%
- oraz pracownicy fizyczno-umysłowi – 71%
- pracujące we własnych gospodarstwach rolnych – 72%
- pracujące na własny rachunek – 69%
- o średnich dochodach na osobę w gospodarstwie domowym (600 – 800 zł) – 69%
- oceniające raczej źle warunki materialne swojego gospodarstwa domowego – 72%
- oceniające własne zainteresowanie polityką jako duże – 71%
- intensywnie uczestniczące w praktykach religijnych (kilka razy w tygodniu) – 72%
- deklarujące centrowe (72%) i prawicowe (70%) poglądy polityczne
- głosujące w referendum akcesyjnym przeciw przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej – 74%

- a więc są to zazwyczaj osoby o niższym i średnim statusie społecznym.

Negatywna ocena polityków i klasy politycznej i jej społeczne postrzeganie jako wysoce skorumpowanej jest w Polsce oczywistym faktem społecznym, dlatego szczególnie interesujące wydaje się poznanie przekonań i nastawień wobec korupcji przedstawicieli politycznej elity, jaką są posłowie zasiadający w Sejmie RP.

II. Posłowie o korupcji

1. Charakterystyka zrealizowanych badań

W czerwcu 2004 roku badaniami objęliśmy kolejną, po lekarzach, urzędnikach gminnych i przedsiębiorcach, kategorię społeczną – posłów na Sejm RP. Interesowały nas poglądy tej elitarnej grupy społecznej, mającej trudne do przecenienia znaczenie nie tylko w procesie stanowienia prawa, lecz także dla kształtowania wzorców i reguł dyskursu politycznego i publicznych obyczajów. Interesowały nas zarówno opinie i nastawienia wobec korupcji samych posłów, jak również w porównaniu z innymi – wcześniej badanymi – kategoriami zawodowymi. Staraliśmy się również zdobyć informacje dotyczące samooceny działalności posłów, procedur legislacyjnych oraz postrzeganego zakresu i natężenia korupcji w Polsce.

Było oczywiste, że nie tylko z powodów ograniczeń finansowych, ale przede wszystkim ze względu na rozliczne zajęcia posłów, pracę części z nich w administracji rządowej, zaangażowanie w kampanię wyborczą do Parlamentu Europejskiego, intensywność wydarzeń politycznych, nie będzie można zrealizować badań wyczerpujących, to znaczy dotrzeć do wszystkich posłów. Dlatego zdecydowano się objąć badaniem połowę składu izby i wylosować nazwiska 230 posłów, a w razie gdyby uzyskanie od nich informacji okazało się niemożliwe odwołać się do listy rezerwowej. Badani posłowie interesowali nas nie jako poszczególne osoby o określonych nazwiskach i przynależności politycznej, ale jako przedstawiciele, reprezentanci elitarnej grupy społecznej. Dlatego przy doborze konkretnych osób do badania zachowano proporcje odpowiadające liczebności wszystkich klubów i kół poselskich. Badania miały również charakter anonimowy, co jest szczególnie ważne wówczas, gdy dotyczą one kwestii społecznie drażliwych. Zastosowano technikę indywidualnej ankiety. Realizatorzy badania – pracownicy Centrum Badań Opinii Społecznej – zwrócili się do poszczególnych klubów i kół poselskich z prośbą o kontakt z wylosowanymi posłami. Posłowie byli proszeni o wypełnienie ankiety bądź w obecności pracownika CBOS, bądź też (jeśli w danym momencie nie mieli czasu czy chcieli to zrobić później) wysłannik CBOS umawiał się z nimi na odbiór kwestionariusza ankiety w innym, dogodnym dla nich terminie. Przy odbiorze ankiety należało się upewnić, czy poseł-respondent odpowiedział na wszystkie pytania, tzn. należało poprosić go by sam sprawdził, czy nie pominął jakiegoś pytania, a następnie włożyć ankietę do czystej, nieoznakowanej koperty i w obecności respondenta zakleić ją.

W praktyce ta procedura, ze względu na trudności z dotarciem do wybranych posłów, ulegała modyfikacji. W niektórych klubach poselskich, na prośbę realizatorów badania, ich polityczni szefowie udzielili swojego wsparcia i ankiety były rozprowadzane i zwracane nam już w zaklejonych kopertach przez administrację klubów i kół poselskich.

Badania spotkały się z różnym przyjęciem przez posłów i ich partie. Większość odniosła się do tego przedsięwzięcia pozytywnie – najlepszy dowód, iż udało nam się zrealizować 232 ankiety we wszystkich klubach i kołach poselskich w następującej ilości (w nawiasie ilość ankiet zrealizowanych z próby rezerwowej):

▪ Sojusz Lewicy Demokratycznej	– 78 (28)
▪ Platforma Obywatelska	– 28 (1)
▪ Prawo i Sprawiedliwość	– 21 (6)
▪ Polskie Stronnictwo Ludowe	– 18 (8)
▪ Socjaldemokracja Polska	– 17 (7)
▪ Samoobrona	– 16 (4)
▪ Liga Polskich Rodzin	– 14 (7)
▪ Posłowie Niezrzeszeni	– 9 (4)
▪ Federacyjny Klub Parlamentarny	– 9 (4)
▪ Unia Pracy	– 8 (3)
▪ Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe	– 4
▪ Ruch Katolicko-Narodowy	– 3
▪ Polski Blok Ludowy	– 3 (1)
▪ Porozumienie Polskie	– 2 (1)
▪ Ruch Odbudowy Polski	– 1 (1)
▪ Dom Ojczysty	– 1

Niektórzy posłowie mieli jednak zastrzeżenia i wątpliwości dotyczące badań, co skłaniało ich bądź do odmowy udziału w badaniach, bądź do formułowania cennych i interesujących dla Programu Przeciw Korupcji i dla mnie, jako autorki, uwag i komentarzy, o które prosiliśmy na końcu ankiety. Odmowy najczęściej motywowane były brakiem czasu, bądź niechęcią i brakiem zaufania wobec CBOS (realizatora badań - 7) i Fundacji Batorego (ich inicjatora - 2). Najistotniejsze dla mnie, jako autorki ankiety, były jednak odmowy (kilka przypadków) i uwagi komentacza wskazujące, że posłowie-respondenci mają obawy, iż anonimowość ankiety zostanie naruszona, szczególnie za sprawą niektórych tzw. pytań metryczkowych, za pomocą których ustalano wiek i wykształcenie badanych oraz ich przynależność do poszczególnych Komisji. Chcę bardzo wyraźnie podkreślić, iż zasady anonimowości są bezwzględnie przestrzegane. Mam pełną świadomość, iż zjawisko korupcji jest społecznie drażliwe, a szczególnie w odniesieniu do posłów – osób często publicznie identyfikowanych. Stąd wyjątkowego znaczenia, nie tylko metodologicznego, dla wiarygodności wyników nabiera zaufanie do procedury badań i reguł jej stosowania. Uzyskane dane zostały opracowane wyłącznie w postaci anonimowych zestawień zbiorczych, a odpowiedzi na pytania metryczkowe (płeć, wiek, wykształcenie, dochody) posłużyły do opisu zbiorowości i jej struktury oraz porównania z innymi badanymi przeze mnie wcześniej grupami zawodowymi. Natomiast pytanie dotyczące pracy danego posła w

poszczególnych Komisjach miało dostarczyć informacji, czy w badanej przez nas grupie posłów są reprezentanci wszystkich Komisji (szczególnie stałych), a więc, czy naszym badaniem objęliśmy pełne spectrum zainteresowań i doświadczeń poselskich.

Świadomie natomiast nie pytałam o klubową przynależność badanych posłów, są oni bowiem dla mnie najważniejsi jako reprezentanci politycznej elity, a nie poszczególnych ugrupowań.

Część krytycznych uwag i komentarzy dotyczyła sposobu definiowania zjawiska korupcji, zakresu tego pojęcia, kwalifikowania różnych zachowań jako korupcyjnych – była więc świadectwem różnorodności ocen i opinii, do których właśnie starałam się dotrzeć. Niektórzy respondenci uznali pytania za zbyt uproszczone, inni za zbyt zniuansowane, jedni uważali, że pytań jest zbyt dużo, inni, że zbyt mało. W sumie 54 badanych zamieściło na końcu ankiety swoje uwagi i opinie.

W naszych badaniach wzięło udział 48 (21%) kobiet i 183 (blisko 79%) mężczyzn, a jedna z odpowiadających osób nie udzieliła tej informacji. Dominują osoby w wieku 54-63 lata (90 osób – 39%) oraz 44-53 lata (89 osób – nieco ponad 38%). Posłów w wieku 34-43 lata było 36 (16%), mających 33 i mniej lat było 4 (niespełna 2%), 10 osób miało od 64 do 73 lat (4%), 1 osoba ponad 74 lata, 2 osoby nie udzieliły informacji na ten temat.

Nasi badani legitymują się następującym poziomem wykształcenia (w nawiasach podano strukturę wykształcenia w populacji dorosłych Polaków):

	<i>dane w %</i>	
▪ niepełne podstawowe	-	(3,6)
▪ podstawowe	-	(23,4)
▪ zasadnicze zawodowe	0,4	(25,5)
▪ niepełne średnie	1,7	(1,7)
▪ średnie ogólnokształcące	3,0	(9,2)
▪ średnie zawodowe	6,5	(20,8)
▪ pomaturalne	3,9	(1,9)
▪ niepełne wyższe	4,7	(2,8)
▪ wyższe	78,9	(11,1)
▪ brak danych	0,9	

Jak widać, poziom wykształcenia posłów jest zdecydowanie wyższy niż ogółu Polaków.

Posłowie, co oczywiste, deklarują również znacznie wyższe dochody na osobę we własnych gospodarstwach domowych niż ogół Polaków (wśród tych ostatnich średnia wynosi 689 zł na osobę).

Struktura deklarowanych dochodów na osobę wśród naszych badanych jest następująca (dane w %):

- do 1500 zł - 14
- 1501 – 2499 zł - 18
- 2500 – 4000 zł - 33
- ponad 4000 zł - 22
- brak danych - 13

Od ogółu Polaków różnią naszych badanych również orientacje polityczne i stosunek do wiary. Zgodnie ze strukturą polityczną Sejmu największy odsetek badanych posłów (39%) deklaruje lewicowe poglądy polityczne. Struktura poglądów politycznych posłów i ogółu Polaków (dane w nawiasach) jest następująca:

	<i>dane w %</i>	

Wśród ogółu Polaków częściej niż wśród posłów występują osoby wierzące.

Deklaracje określające stosunek do wiary wśród posłów (ogółu Polaków) są następujące:

	<i>dane w %</i>	

Wśród badanych przez nas posłów dominują (jak w całym Sejmie) osoby, które pełnią tę funkcję po raz pierwszy (59% - 137 osób). Zdecydowaną większość z nich (92% - 213 osób) stanowią posłowie zawodowi. Nasi respondenci pracowali (bądź pracują w przypadku posłów niezawodowych) w instytucjach i firmach o różnym charakterze. Posiadanie własnej firmy zadeklarowało 25% badanych, pracę w firmie prywatnej, ale będącej własnością kogoś innego 14%, pracę we własnym gospodarstwie rolnym 12%, a pracę w instytucji, urzędzie, zakładzie państwowym lub publicznym 60%. Warto jednak zauważyć, iż są to dane niepełne, gdyż ilość braków odpowiedzi na te pytania wahała się w granicach 30 – 60%.

Nasi badani posłowie dysponują doświadczeniem parlamentarnym pracując we wszystkich istniejących w Sejmie komisjach stałych. Największa ilość posłów wskazała na swoją pracę w komisjach:

- Finansów Publicznych - 27
- Europejskiej - 24
- Gospodarki - 23
- Infrastruktury - 23
- Rolnictwa i Rozwoju Wsi - 23
- Polityki Społecznej i Rodziny - 21
- Ochrony Środowiska - 20

Rozległość i zróżnicowanie doświadczeń w pracy legislacyjnej naszych badanych może być przydatna również dla formułowanych przez nich opinii i ocen dotyczących zjawisk korupcyjnych.

2. Korupcja jako problem społeczny w opiniach posłów

Podobnie, jak przedstawiciele innych, wcześniej badanych kategorii społecznych, w ankiecie poproszono posłów o wskazanie pięciu najważniejszych, ich zdaniem, problemów społecznych współczesnej Polski. Zestawienie przedstawia porównanie wyników kolejnych badań.

Zestawienie 6.

(dane w %)

	Próba ogólnopolska XI. 2001	Urzędnicy VI. 2002	Przedsię- biorcy VI. 2003	Posłowie VI. 2004
1. zatrudnienie i bezrobocie	83	93	71	82 / I
2. bieda	58	46	36	50
3. przestępczość	57	47	46	48
4. ochrona zdrowia	46	46	32	78 / II
5. renty i emerytury	42	41	29	40
6. korupcja	40	33	61	69 / III
7. szkolnictwo	29	32	21	21
8. sytuacja w rolnictwie	26	36	10	13
9. odpowiedzialność za błędy w rządzeniu	23	27	31	18
10. słaby rozwój gospodarczy	23	32	51	13

11. budownictwo mieszkaniowe	18	20	12	9
12. system podatkowy	17	18	61	22
13. prywatyzacja i reprivatyzacja	9	10	14	18
14. wojsko i obronność	3	1	1	2
15. stosunki gospodarcze z zagranicą	2	3	2	4

(Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wskazać 5 najważniejszych, jego zdaniem, problemów)

Jak pokazują dane zawarte w zestawieniu, zarówno dla opinii publicznej, jak i wybranych kategorii społecznych od kilku lat problemem społecznym Polski numer jeden są kwestie zatrudnienia i bezrobocia. Na drugim miejscu dla posłów (w czasie trwania badań zmagających się z projektem ustawy zdrowotnej) ważna jest kwestia ochrony zdrowia. Korupcja postrzegana jest przez posłów jako kwestia o wielkim znaczeniu (69% wskazań – III pozycja w hierarchii ważności). Potwierdzają to również odpowiedzi na pytanie, czy zdaniem badanych korupcja jest w Polsce dużym problemem. Ale, jak widać w zestawieniu 7, posłowie nie nadają temu zjawisku aż tak wielkiego znaczenia, jak przeciętni Polacy badani przez CBOS w tym samym czasie.

Zestawienie 7.

(dane w %)

<i>Jak P. sądzi, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym, czy małym?</i>	Wskazania opinii publicznej według terminów badań CBOS						Wskazania posłów
	VII 1991	II 1992	VII 2000	VIII 2001	XII 2003	V 2004	VI 2004
Bardzo dużym	33	49	46	68	65	75	47
Raczej dużym	38	37	40	25	25	20	46
Raczej małym	15	8	6	2	2	1	5
Bardzo małym	2	1	0	1	1	0	0,5
Trudno powiedzieć	12	5	8	5	7	4	1,5

Co więcej, są podzieleni w poglądach, czy zjawisko to rozszerza się – 43% badanych posłów uważa, że korupcja w Polsce w ostatnich trzech latach (a więc w obecnej kadencji Sejmu, od ostatnich wyborów) rozszerza się, 42% uznało, iż utrzymuje się na tym samym poziomie, 8% uważa, że maleje, a 7% nie miało zdania w tej sprawie. Wśród badanych w 2003 roku przedsiębiorców, aż 66% wyraziło przekonanie, iż korupcja rozszerza się. Istnieje silna korelacja (V Cramera = 0.31) między przekonaniem o rozszerzaniu się korupcji, a uznawaniem jej za ważny problem w Polsce – wśród posłów uznających, iż zjawisko korupcji w ostatnich latach rozszerza się (w całej badanej zbiorowości stanowili oni 43%), odsetek uznających jednocześnie, że jest ona w Polsce problemem bardzo dużym wynosi 69%. Również uznanie istnienia „korupcji systemowej” – wpisanej w reguły kontaktów między przedsiębiorcami a administracją w postaci „podatku korupcyjnego” – częściej występuje wśród przedsiębiorców niż wśród posłów. Rozkład odpowiedzi przedsiębiorców i posłów na pytanie o istnienie „podatku korupcyjnego” był następujący:

(dane w %)

	przedsiębiorcy	posłowie
▪ zdecydowanie tak	20	21
▪ raczej tak	47	39
▪ raczej nie	10	30
▪ zdecydowanie nie	5	6
▪ trudno powiedzieć	18	4

Zdecydowane przekonanie o istnieniu „podatku korupcyjnego” znacznie częściej wyrażają posłowie, którzy jednocześnie uważają korupcję za bardzo ważny problem (37%) oraz uznają, iż zjawisko to w ostatnich latach rozszerza się (33%). Jako odpowiedzialnych za istnienie takiego podatku posłowie najczęściej wskazują urzędników, polityków i przedsiębiorców w jednakowym stopniu (43%), a w następnej kolejności zarówno urzędników, jak i polityków (17%), samych urzędników (10%), samych przedsiębiorców (8%). Samych polityków jako odpowiedzialnych za występowanie „podatku korupcyjnego” wskazała tylko jedna osoba (0,5%). Nie ma zdania w tej sprawie 8% badanych posłów, a 13,5% wybrało odpowiedź, iż taki podatek, w ich przekonaniu, nie występuje.

Największe rozbieżności w poglądach między posłami a przeciętnymi Polakami występują w ocenie polityki jako dziedziny występowania korupcji. W odczuciu społecznym, co ilustrują dane w zestawieniu 8, korupcja najczęściej występuje (i są to przekonania stabilne od kilku lat) wśród polityków, działaczy partyjnych, radnych, posłów, senatorów.

Zestawienie 8. Dziedziny życia społecznego, w których – zdaniem badanych – korupcja występuje najczęściej (dane w %)

	Data badania				
	Opinia publiczna				Posłowie
	XI. 2001	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004	VI.2004
- politycy, działacze partyjni, radni, posłowie, senatorowie	54	52	60	64	23 / V
- służba zdrowia	47	42	43	37	63 / I
- urzędy centralne	38	29	37	39	41 / IV
- sądy i prokuratura	36	33	33	42	51 / III
- policja	30	23	25	21	19 / VI
- urzędy gminne, powiatowe, wojewódzkie	28	25	29	29	56 / II
- firmy państwowe	13	12	11	11	14
- firmy prywatne	13	9	11	9	8
- szkolnictwo i nauka	6	8	4	5	3
- banki	6	3	5	4	4
- trudno powiedzieć	2	12	8	7	1

(Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wybrać nie więcej niż 3 dziedziny)

Posłowie natomiast najczęściej wskazują na służbę zdrowia, urzędy niższego szczebla, sądy i prokuraturę. W odpowiedziach dodatkowych spontanicznie wskazują zaś przede wszystkim na dziennikarzy i media.

Badani posłowie również znacznie rzadziej, niż respondenci badani na ogólnopolskiej próbie, uznają, że politycy czerpią nieuzasadnione korzyści ze swojej działalności. Widać to wyraźnie w zestawieniu 9.

Zestawienie 9.*(dane w %)*

Czy P. zdaniem obecnie:	Ogół Polaków VI. 2004	Posłowie VI. 2004
1. wielu polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji	65	24
2. są tacy politycy, choć nie jest ich wielu	23	65
3. wcale bądź prawie wcale nie ma takich polityków, którzy czerpaliby nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji	1	2
4. trudno powiedzieć	11	9

Posłowie uznający, iż wielu polityków uzyskuje ze swej działalności nieuzasadnione gratyfikacje, jednocześnie znacznie częściej niż pozostali (50%) zdecydowanie zgadzają się ze stwierdzeniem o istnieniu w Polsce „podatku korupcyjnego” oraz odpowiedzialnością za jego występowanie obarczają urzędników i polityków, ale nie przedsiębiorców (45%). Ponadto częściej uważają (44%), że korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym oraz nadal się rozszerza (37%).

Generalnie nasi badani dość wysoko oceniają większość własnego środowiska. O ile wśród opinii publicznej przeważają zdecydowanie negatywne oceny o pracy Sejmu (dobrze działalność Sejmu ocenia niespełna 9% Polaków), o tyle wśród samych posłów zdecydowanie przeważają oceny pozytywne. I tak, nasi badani większość posłów obecnego Sejmu oceniają pod względem:

	zdecydo- wanie dobrze	raczej dobrze	raczej źle	zdecydo- wanie źle	trudno powiedzieć
▪ kompetencji	3	42	42	6	7
▪ rzetelności pracy poselskiej	3	44	39	5	9
▪ pracowitości	5	48	40	2	5
▪ uczciwości osobistej	4	49	29	3	15

Jednak nie są to oceny przesadnie wysokie. Również ogólny bilans działalności Sejmu obecnej kadencji nie wypada w tej autoocenie zbyt optymistycznie, choć znacznie lepiej niż w ocenie ogółu Polaków. Jako zdecydowanie pozytywny uznaje go **7%** badanych posłów, za raczej pozytywny **48%**, za raczej negatywny **32%**, zdecydowanie negatywny **9%**, a **4%** badanych posłów nie ma w tej sprawie wyrobionego stanowiska.

Istnieją też wyraźne zależności między oceną pracy ogółu posłów a wykształceniem i cechami światopoglądowymi badanych posłów. Prawicowe poglądy polityczne i bycie osobą wierzącą sprzyjają negatywnym ocenom pracy posłów i Sejmu. Dane liczbowe przedstawia zestawienie 10.

Zestawienie 10.

(dane w %)

Zdecydowanie zła ocena:	Ogółem w badanej zbiorowości	Cechy posłów:	
		Prawicowe poglądy polityczne	Bycie osobą wierzącą
▪ kompetencji większości posłów	6	15	50
▪ rzetelności w pracy poselskiej	5	8	15
▪ pracowitości większości posłów	2	6	8
▪ uczciwości osobistej większości posłów	3	8	4
▪ ogólnego bilansu działalności Sejmu obecnej kadencji	9	15	15

Cechy te raczej charakteryzują sejmową opozycję, która wyraźnie gorzej ocenia obecnych posłów i cały Sejm.

Badani posłowie, którzy uważają, iż korupcja w Polsce stanowi bardzo duży problem (47% w całej zbiorowości), są również znacznie bardziej krytyczni w ocenie większości posłów i działalności Sejmu. Zdecydowanie źle ocenia wśród nich:

- kompetencje posłów - 61%
- rzetelność w pracy poselskiej - 67%
- pracowitość większości posłów - 75%
- uczciwość osobistą - 75%.

A ogólny bilans działalności Sejmu za zdecydowanie negatywny uznało 95% posłów stwierdzających, iż korupcja jest w Polsce dużym problemem. Podobny jest związek pomiędzy oceną ogółu posłów oraz bilansem działalności Sejmu a poglądem na rozszerzanie się korupcji w Polsce. Badani posłowie, którzy uważają, iż korupcja rozszerza się (43% w całej zbiorowości), znacznie częściej zdecydowanie źle oceniają:

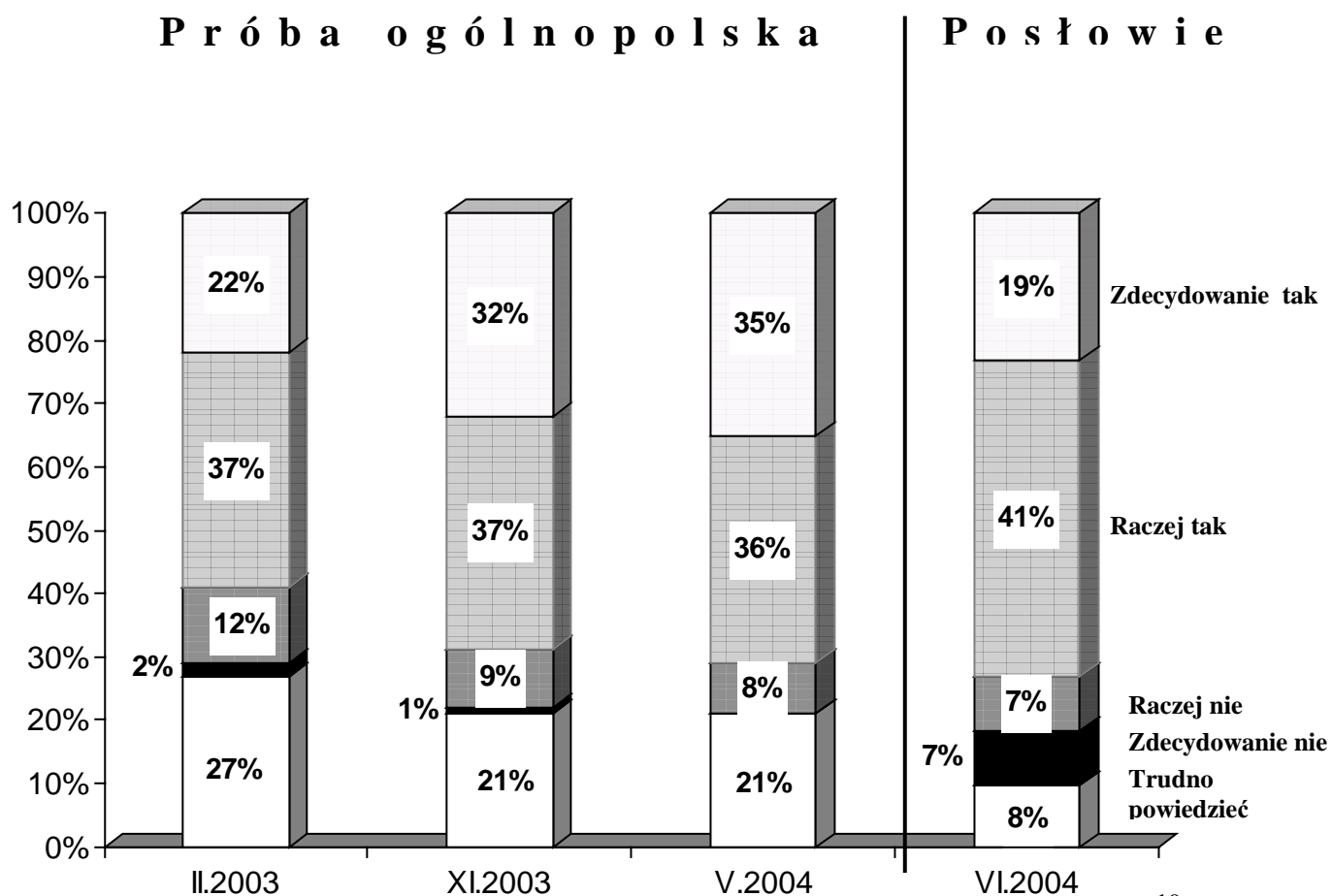
- rzetelność w pracy posłów - 67%
- ich pracowitość - 75%
- uczciwość osobistą - 63%
- ogólny bilans działalności Sejmu - 70%

Oceny pracy posłów i Sejmu są też wyraźnie powiązane z oceną poziomu korupcji wśród polityków. Badani posłowie wyrażający przekonanie, iż wielu polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji (24% ogółem w badanej zbiorowości), znacznie częściej zdecydowanie negatywnie oceniają:

- kompetencje ogółu posłów - 31%
- rzetelność w pracy poselskiej - 50%
- uczciwość osobistą - 88%
- ogólny bilans pracy Sejmu - 50%

W opinii publicznej częściej niż wśród posłów występuje również zdecydowane przekonanie o stanowieniu prawa drogą przekupstwa. Aż 35% Polaków wyraża zdecydowane przekonanie, iż w Polsce można „kupić” ustawę; pogląd taki podziela 19% badanych posłów. Jednak nieco słabsze przekonanie (raczej tak) o możliwości „kupienia ustawy” jest częstsze u posłów (41%). (Ilustrację stanowią dane w zestawieniu 11).

Zestawienie 11. Czy w Polsce drogą przekupstwa można spowodować uchwalenie ustawy bądź zmianę prawa?

Wśród posłów wyrażających zdecydowane przekonanie o możliwości „kupowania ustaw” znacznie częściej występują poglądy, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym i nadal się rozszerza (34%). Posłowie ci również znacznie częściej uważają (46%), że w Polsce wielu polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji.

Zgodność w poglądach wyrażanych zarówno przez opinię publiczną jak i posłów panuje natomiast w kwestii przyczyn występowania w Polsce najbardziej jednoznacznego przejawu korupcji, jakim jest łapownictwo. Pytanie dotyczące przyczyn występowania łapownictwa zadawałam w swoich badaniach od szeregu lat. W nieco zmienionej formie (dodano dwie ostatnie możliwości odpowiedzi) zamieszczone zostało również w ankiecie skierowanej do posłów. Odpowiedzi uzyskane w poszczególnych latach zawiera zestawienie 12.

Z e s t a w i e n i e 1 2 . Przyczyny występowania łapownictwa *(dane w %)*

Kategorie odpowiedzi	Wskazania respondentów w kolejnych badaniach na próbach dorosłych Polaków						Posłowie
	1988	1991	1992	1993	1995	2000	2004
brak towarów, usług, na które jest duże zapotrzebowanie (niedostatek niektórych usług i towarów)	96	6	4	6	1	5	3
źle działająca, niesprawna administracja, bałagan	46	12	42	38	2	46	38
zbyt wielka ilość niejasnych przepisów prawa, luki w prawie	53	7	39	43	16	43	45
brak zasad moralnych, nieuczciwość wielu ludzi	57	33	46	45	30	56	71
chęć dorobienia się, chęć posiadania za wszelką cenę	65	23	46	56	24	66	41
przyzwyczajenie do łapownictwa wyniesione z poprzedniego systemu (w 1988 r. - od czasów zaborów, okupacji)	15	10	38	36	9	28	20
łapownictwo występuje we wszystkich społeczeństwach, w każdym czasie	20	1	-	-	0	25	13
zbyt duża ilość dóbr koncesjonowanych	-	-	-	-	-	-	14
Niejawność procesów i procedur decyzyjnych	-	-	-	-	-	-	42

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż we wszystkich badaniach respondent mógł wymienić kilka możliwości.

Zarówno posłowie jak i opinia publiczna wskazując przyczyny korupcji najczęściej odwołują się do cech jednostek, czy wręcz cech ludzkiej natury – braku zasad moralnych, nieuczciwości wielu ludzi, chęci dorobienia się, chęci posiadania za wszelką cenę. Drugą ważną grupą czynników jest złe uporządkowanie naszego prawa i administracji. W tych przypadkach – gdy chcemy usuwać przyczyny, a nie tylko leczyć objawy – trudna do przecenienia jest rola ustawodawcy i osobisty przykład jego przedstawicieli.

3. Doświadczenia posłów związane z korupcją

Korupcja jest zjawiskiem o nieostrych konturach. Obok zachowań jednoznacznie i bezwarunkowo traktowanych w danej kulturze jako korupcyjne (korupcja czarna) często występuje ona w tak różnorodnych formach i przejawach, że w jednych grupach, środowiskach, czasach mają one status korupcyjnych, a w innych nie. Traktowanie wielu konkretnych zachowań o niejednoznacznym charakterze (korupcja szara) jako korupcyjnych bądź nie zależy również od intencji działających, ich motywacji, systemu normatywnego jednostek i ważnych dla nich grup odniesienia, poziomu rygoryzmu moralnego, sposobu organizacji życia społecznego, ilości i stopnia niezbędności reglamentowanych dóbr i szeregu jeszcze innych czynników. Korupcja jest też zjawiskiem ukrytym, gdyż najczęściej traktowana jest w wielu swoich przejawach jako społeczna patologia i jako taka podlega penalizacji oraz silniejszemu bądź słabszemu społecznemu potępieniu.

Obok przejawów „wielkiej”, „czystej”, „czarnej” korupcji w naszym życiu społecznym występuje szereg zachowań, które niejednoznacznie są kwalifikowane jako korupcyjne. Nabiera to szczególnej wagi w działalności osób publicznego zaufania, osób wpływowych, jakimi niewątpliwie są posłowie. W ich działalności może być trudno o wytyczenie granicy pomiędzy dbałością o własną karierę polityczną, o własnych wyborców, ich poszczególnych przedstawicieli, troską o różnych członków lokalnych społeczności, a dobrem wspólnym, do czego ich zobowiązuje sprawowanie mandatu wolnego. Szczególnie w Polsce, gdzie mamy do czynienia – w moim przekonaniu – nie tyle z „kulturą korupcji”, ale na pewno z „kulturą załatwiania”. Polityka ma być działalnością na rzecz dobra wspólnego (które może być bardzo różnie interpretowane), ale praktycznie jest sferą negocjacji i rozgrywek pomiędzy różnorodnymi partykularyzmami. Obywatele, wyborcy również bardzo często oczekują, że polityk, poseł coś dla nich załatwi. W tej sytuacji nepotyzm i klientelizm polityczny (choć nie zawsze i nie przez wszystkich traktowane jako korupcja) stają się naturalną, dobrze zakorzenioną formą relacji społecznych pomiędzy uczestnikami życia zbiorowego.

W badaniach prowadzonych wśród posłów bardzo ważne było docieranie do ich opinii i doświadczeń związanych właśnie również z „korupcyjną szarością”.

Pytanie ludzi w badaniach socjologicznych o ich doświadczenia korupcyjne, ze względu na drażliwość tematu, obarczone jest wielkim ryzykiem niskiej wiarygodności uzyskiwanych informacji. Pytanie o to posłów, osób publicznych to ryzyko znacznie wzmacnia. Dlatego starałam się dotrzeć raczej do pewnych „kontekstów korupcyjnych” i ocen różnych zachowań o charakterze korupcyjnym bądź potencjalnie korupcyjnym. Ta „ostrożność” stawianych pytań i tak dla wielu badanych posłów okazała się zbyt mała, gdyż – jak pisałam wcześniej – mieli oni obawy co do anonimowości ankiety.

Ważne było dla mnie również ustalenie, tam gdzie nie dotyczyło to zagadnień specyficznych dla pracy poselskiej, na ile doświadczenia posłów związane z korupcją są podobne do doświadczeń innych badanych przez mnie kategorii społecznych. Interesowało mnie więc „łapówkowe otoczenie” posłów – czy znają oni osobiście biorców łapówek. Pod tym względem posłowie w swoich deklaracjach nie odbiegają znacznie od ogółu Polaków (ilustrację liczbową zawiera zestawienie 13).

Zestawienie 13.

(dane w %)

Osobista znajomość biorców łapówek

Próba ogólnopolska		Przedsiębiorcy	Posłowie
VI. 2003	VI. 2004	VI. 2003	VI. 2004
22	23	57	26

Znacznie częściej osobistą znajomość biorców łapówek (co nie jest u potencjalnych dawców zaskakujące) deklarują badani przedsiębiorcy. Również oni znają najwięcej takich osób. O ile największy odsetek wśród badanych posłów i ogółu Polaków deklaruje (co ilustruje zestawienie 14), iż zna 2-4 takie osoby, o tyle ponad 50% wśród przedsiębiorców znających biorców łapówek wskazuje 5 i więcej takich osób. Wśród posłów zwraca uwagę bardzo znaczny odsetek braków danych – 32% nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, co wręcz uniemożliwia prawidłową interpretację informacji o ilości biorców łapówek znanych posłom osobiście.

Zestawienie 14.*(dane w %)***Osobista znajomość biorców łapówek**

Ile osób biorących łapówki badany zna osobiście:	Ogół Polaków		Przedsiębiorcy	Posłowie
	VI. 2003	VI. 2004	VI. 2003	VI. 2004
▪ 1 osobę	20	13	4	7
▪ 2 – 4 osoby	42	49	39	34
▪ 5 i więcej osób	33	36	53	27
▪ brak danych	5	2	4	32

Posłowie, którzy stwierdzili, iż osobiście znają biorców łapówek (26% badanych) znacznie ostrzej postrzegają korupcję w Polsce. Zdecydowanie wyższe były wśród nich odsetki osób, które uznają, że:

- korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym – 58%
- korupcja w Polsce w ostatnich trzech latach rozszerza się – 53%
- wielu polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji – 46%
- drogą przekupstwa można spowodować uchwalenie ustawy lub zmianę prawa – 42%

Z biorcami łapówek posłowie stykali się przede wszystkim w trakcie swojej działalności poselskiej (45% przypadków), następnie w trakcie załatwiania spraw prywatnych (37%). W 18% przypadków zetknęli się z nimi w obu tych sytuacjach.

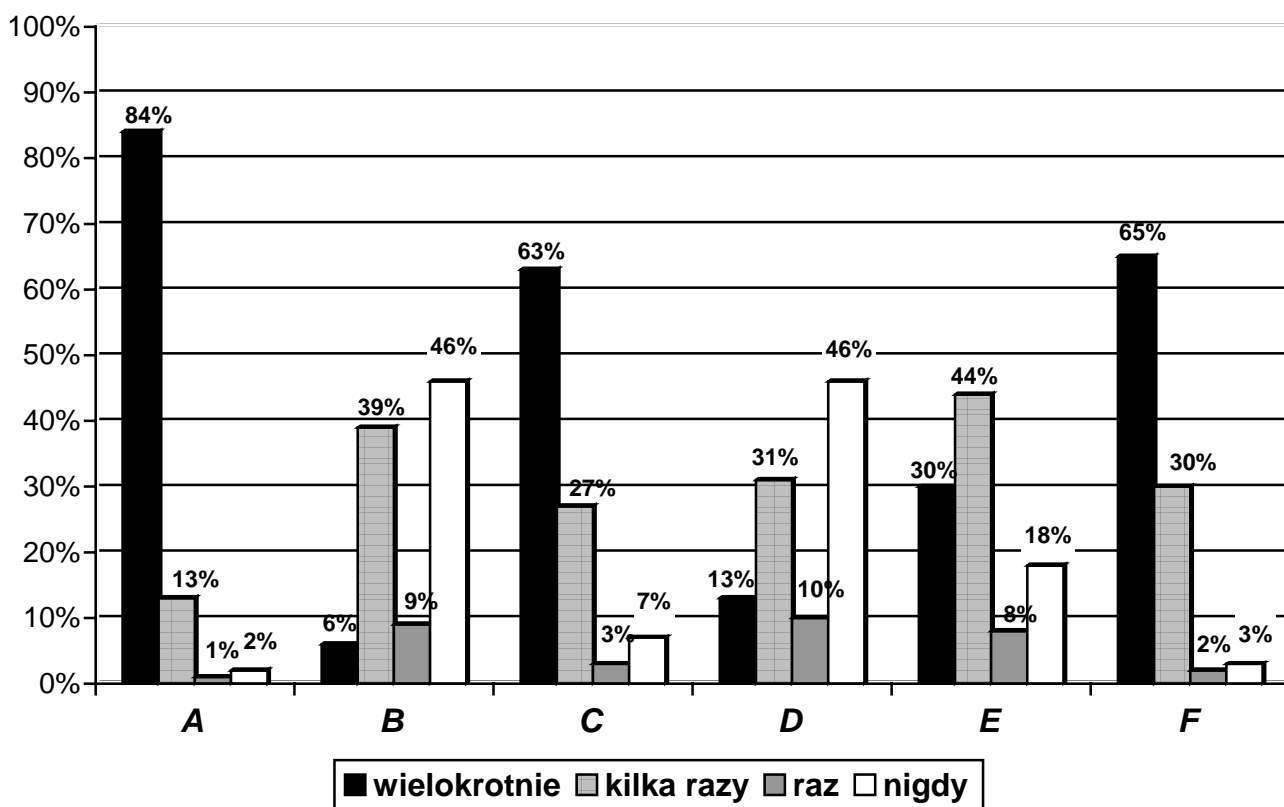
W badaniach posłów chciałam ustalić, jak często proszeni są o pomoc w załatwianiu ważnych spraw dla różnych ludzi, grup zawodowych, społeczności lokalnych. Zestawienie 15 przedstawia częstotliwość, z jaką stykają się z tymi prośbami.

Zestawienie 15.

(dane w %)

Odpowiedzi na pytanie: *Jak często w Pana(i) działalności poselskiej zdarzało się, iż proszono Pana(ią):*

- A. *pomoc w znalezieniu, załatwieniu komuś pracy*
- B. *przekonanie kolegów posłów do konkretnych rozwiązań legislacyjnych opracowywanych w innych komisjach, niż te, w których Pan(i) pracuje*
- C. *pomoc w załatwieniu ważnych spraw życiowych nieznanym Panu(i) osobom mieszkającym w Pana(i) okręgu wyborczym*
- D. *poparcie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś firm, przedsiębiorców*
- E. *poparcie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś konkretnych grup zawodowych*
- F. *pomoc w załatwieniu konkretnych spraw, ważnych dla jakiejś miejscowości, społeczności lokalnej*

Posłowie deklarują, iż najczęściej byli proszeni o pomoc w znalezieniu pracy, ważnych spraw życiowych wyborców bądź spraw istotnych dla jakiejś zbiorowości. Blisko połowa z nich (46%) stwierdza, iż nigdy nie zwracali się do nich w takich sprawach przedsiębiorcy, ani nie proszono ich o wpływanie na kolegów posłów. Znacznie częściej w kwestii korzystnych rozwiązań legislacyjnych apelują do nich grupy zawodowe. Wybrane w pytaniu przykłady obejmują bardzo różne zachowania, nie muszą one, choć mogą mieć charakter

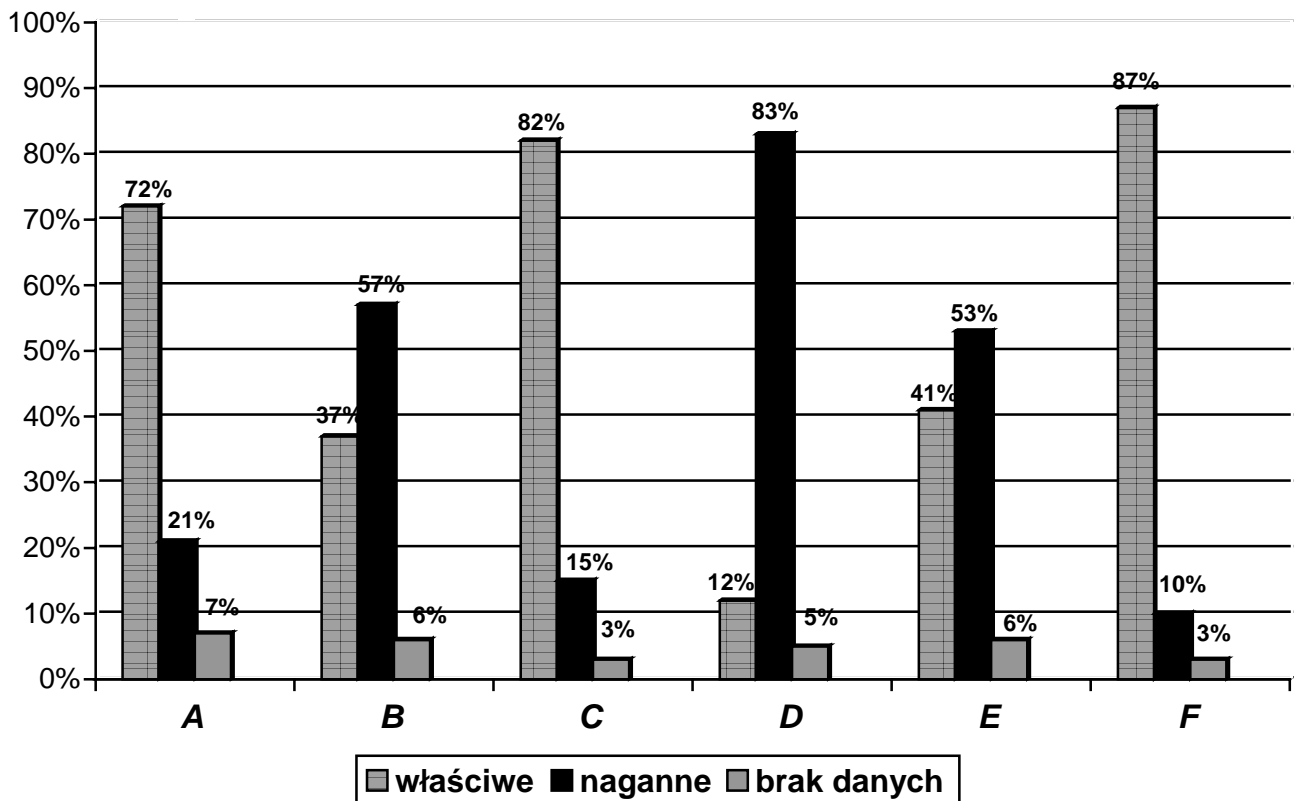
korupcyjny. Dlatego zapytano posłów, jak sami oceniają takie postępowanie (dane liczbowe zawiera zestawienie 16).

Zestawienie 16.

(dane w %)

Odpowiedzi na pytanie: *Jak Pan(i) ocenia takie postępowanie? Czy uważa Pan(i) za właściwe, czy też naganne:*

- A. *pomaganie w znalezieniu, załatwieniu komuś pracy*
- B. *przekonywanie kolegów posłów do konkretnych rozwiązań legislacyjnych opracowywanych w innych komisjach, niż te, w których Pan(i) pracuje*
- C. *pomaganie w załatwieniu ważnych spraw życiowych nieznanym Panu(i) osobom mieszkającym w Pana(i) okręgu wyborczym*
- D. *popieranie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś firm, przedsiębiorców*
- E. *popieranie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś konkretnych grup zawodowych*
- F. *pomaganie w załatwieniu konkretnych spraw, ważnych dla jakiejś miejscowości, społeczności lokalnej*

Badani w zdecydowanej większości (83%) odrzucają popieranie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś firm. Natomiast najczęściej za postępowanie właściwe uznają pomaganie w załatwianiu konkretnych spraw ważnych dla jakiejś społeczności (87%), pomaganie w załatwianiu ważnych spraw życiowych mieszkańców okręgu wyborczego (82%) oraz pomaganie w znalezieniu, załatwieniu komuś pracy (72%). W odpowiedziach na to pytanie

zwraca uwagę, iż część badanych nie chciała bądź nie potrafiła przedstawić takiej oceny.

Istnieje interesująca zależność pomiędzy deklaracjami o częstotliwości różnych próśb, a sposobem ich oceniania. Osoby, które wielokrotnie stykały się z takimi prósbami (ilustrację liczbową zawiera zestawienie 17), częściej niż wszyscy badani uznają je za właściwe, natomiast posłowie, którzy twierdzą, że nigdy się do nich z takimi prósbami nie zwracano, częściej uznają je za naganne.

Zestawienie 17.

N = 216 (dane w %)

Posła proszono o:	Ocena takiego postępowania			
	właściwe	naganne	ogółem	
▪ pomoc w znalezieniu, załatwieniu komuś pracy				N = 216
1 – nigdy	2	4	2	
2 – raz	1	-	1	
3 – kilka razy	11	20	13	
4 – wielokrotnie	86	76	84	
▪ przekonanie posłów z innych komisji do konkretnych rozwiązań				N = 218
1 – nigdy	17	64	46	
2 – raz	13	7	9	
3 – kilka razy	58	26	39	
4 – wielokrotnie	12	3	6	
▪ pomoc w załatwieniu ważnych spraw życiowych wyborców				N = 224
1 – nigdy	4	21	7	
2 – raz	3	6	3	
3 – kilka razy	22	50	27	
4 – wielokrotnie	71	23	63	
▪ poparcie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś firm, przedsiębiorców				N = 218
1 – nigdy	25	52	46	
2 – raz	11	10	10	
3 – kilka razy	43	27	31	
4 – wielokrotnie	21	11	13	

Posła proszono o:	Ocena takiego postępowania			
	właściwe	naganne	ogółem	
▪ poparcie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś konkretnych grup zawodowych				N = 218
1 – nigdy	7	28	18	
2 – raz	9	8	8	
3 – kilka razy	48	41	44	
4 – wielokrotnie	36	23	30	
▪ pomoc w załatwianiu konkretnych spraw, ważnych dla jakiejś społeczności lokalnej				N = 218
1 – nigdy	3	4	3	
2 – raz	1	8	2	
3 – kilka razy	28	46	30	
4 – wielokrotnie	68	42	65	

Może być to sposób racjonalizowania postępowania w dwuznacznych sytuacjach, albo też uznanie tych sytuacji za naganne powstrzymuje posłów od przyznawania się, iż w działalności poselskiej często mieli z nimi do czynienia.

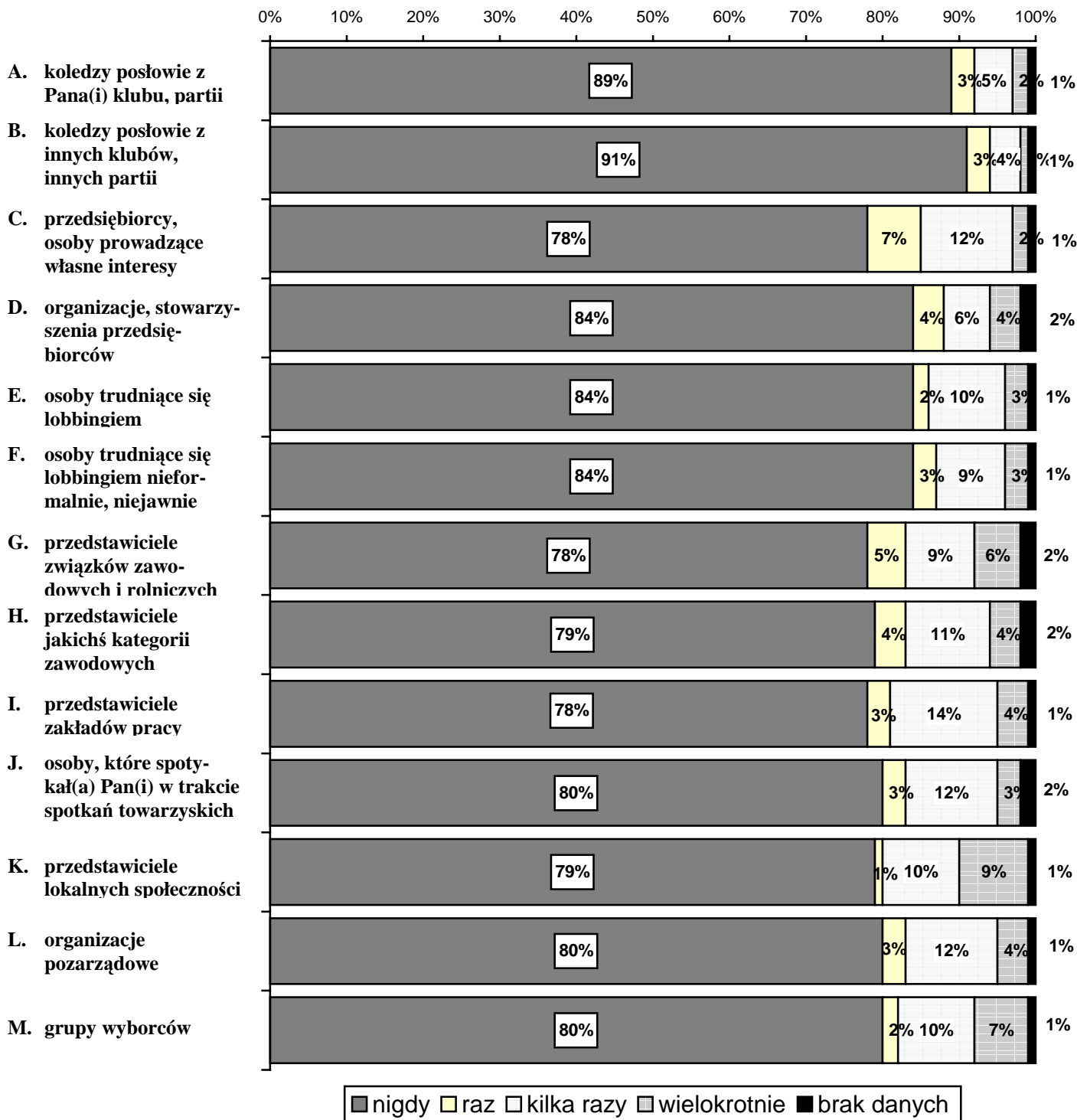
Istnieje również wyraźna zależność pomiędzy poglądami posłów na temat możliwości „kupowania” ustaw, a częstością przyznawania się, iż stosowano wobec nich naciski dotyczące rozwiązań legislacyjnych. Ci, którzy deklarowali, iż wielokrotnie proszono ich o przekonywanie posłów pracujących w innych komisjach do konkretnych rozwiązań legislacyjnych (w całej zbiorowości badanej jest ich 6%), znacznie częściej (18%) zdecydowanie odrzucali pogląd, iż w Polsce drogą przekupstwa można spowodować uchwalenie ustawy bądź zmianę prawa. Również znacznie częściej odrzucali ten pogląd (18%) ci z posłów, których wielokrotnie proszono o poparcie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś firm lub przedsiębiorców (w całej zbiorowości było ich 13%). Należałoby więc przyjąć, że ich stanowczy protest wobec sugestii o występowanie przekupstwa w procach legislacyjnych może być efektem odrzucenia przez nich samych tego rodzaju nacisków.

Posłów pytaliśmy również, czy jakieś osoby, grupy ludzi bądź organizacje usiłowały ich przekupić. Odpowiedzi ilustruje zestawienie 18.

Zestawienie 18.

(dane w %)

Odpowiedzi na pytanie: *Jak często w Pana(i) karierze poselskiej zdarzało się, że następujące osoby lub grupy osób usiłowały wpłynąć na Pana(i) decyzje obiecując gratyfikacje materialne bądź niematerialne:*

Jak widać z przedstawionych danych, posłowie w znakomitej większości deklarują, że wskazane przez nas osoby czy grupy osób nigdy nie usiłowały ich przekupić. Ale wydaje się, że te kilka bądź kilkanaście procent (jeśli dodać do prób wielokrotnych także próby kilkakrotne) wydaje się być odsetkiem bardzo znaczącym.

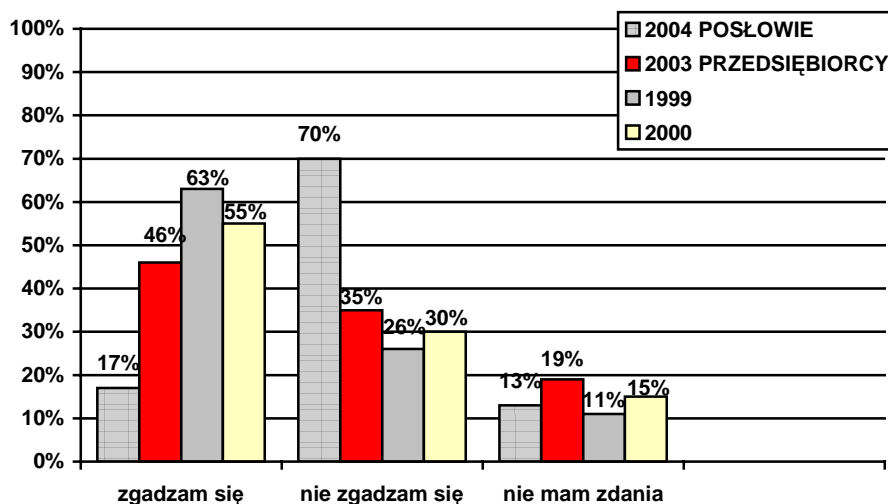
W świetle deklaracji badanych najrzadziej dopuszczają się takich prób inni posłowie. Najbardziej skłonni do stosowania korupcyjnych metod postępowania są przedstawiciele społeczności lokalnych, grupy wyborców, związkowcy, przedstawiciele zakładów pracy i organizacje pozarządowe, oraz przedsiębiorcy. Może to stanowić kolejną ilustrację mojej tezy, iż w Polsce mamy do czynienia z „mentalnością łapówkową” – to znaczy, że korupcyjne strategie osiągania własnych celów są głęboko zakorzenione i wybierane jako potencjalnie szczególnie skuteczne. Stanowią one jeden z elementów „niemoralnych zasobów społecznych” i „zdegenerowanego kapitału społecznego”.

4. Nastawienia posłów wobec korupcji

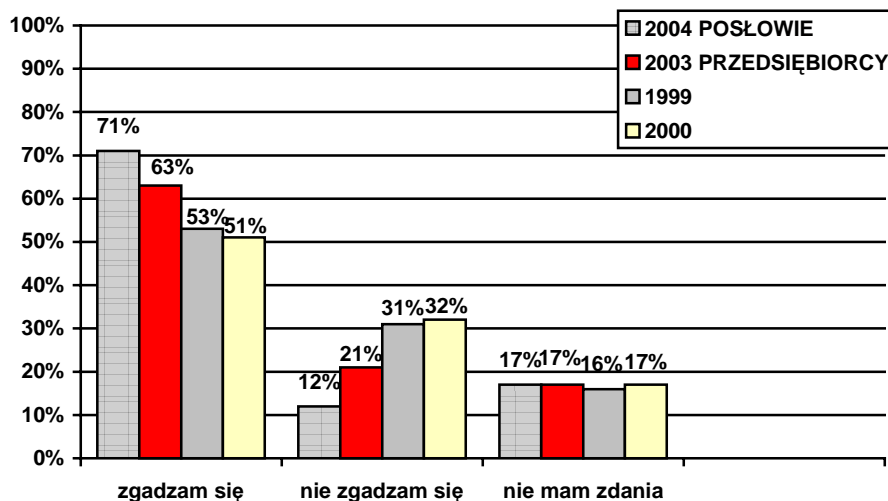
Korupcja najczęściej jest traktowana jako zjawisko negatywne, szczególnie w wymiarze społecznym, zbiorowym. Bowiem w wymiarze indywidualnym, egoistycznym uczestnikom interakcji korupcyjnej przynosi wymierne korzyści i stawia ich w uprzywilejowanej sytuacji wobec innych uczestników życia społecznego. Taka właśnie dwuznaczność korupcji – straty społeczne przy indywidualnych korzyściach – może prowadzić nie tylko do sprzeczności między zachowaniami ludzi (uczestniczenie w korupcji) a oceną tego zjawiska, lecz także do ambiwalencji w ocenach.

W badaniach socjologicznych, szczególnie w przypadku tak wyjątkowych zbiorowości, jaką stanowią posłowie, niezmiernie trudno jest o uzyskanie wiarygodnych informacji o zachowaniach korupcyjnych. Wcześniej przedstawiłam deklaracje posłów o ich narażeniu na uczestnictwo w korupcji oraz intensywności potencjalnych korupcyjnych zagrożeń, z jakimi się stykają. Interesujące jest wobec tego również sprawdzenie, jakie oceny tego zjawiska prezentują oraz na ile te oceny i nastawienia zbliżone są do ocen innych grup społecznych. Zaprezentowano więc posłom w ankiecie dziesięć stwierdzeń opisujących nastawienia wobec łapownictwa, prosząc o wskazanie czy się z nimi zgadzają, czy też nie. Wcześniej stwierdzenia te wykorzystywano w badaniach ogółu Polaków (w 1999 i 2000 roku) oraz przedsiębiorców (w 2003 roku). Wyniki tych porównań przedstawiają kolejne diagramy.

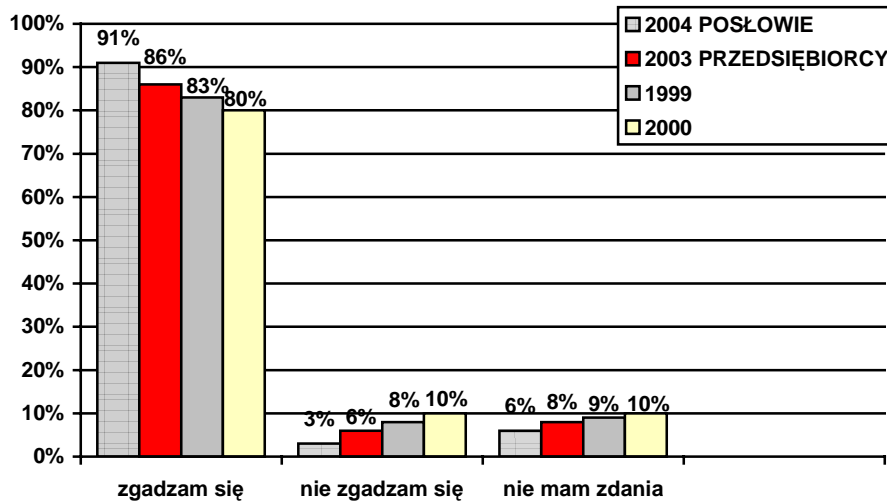
I. Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek

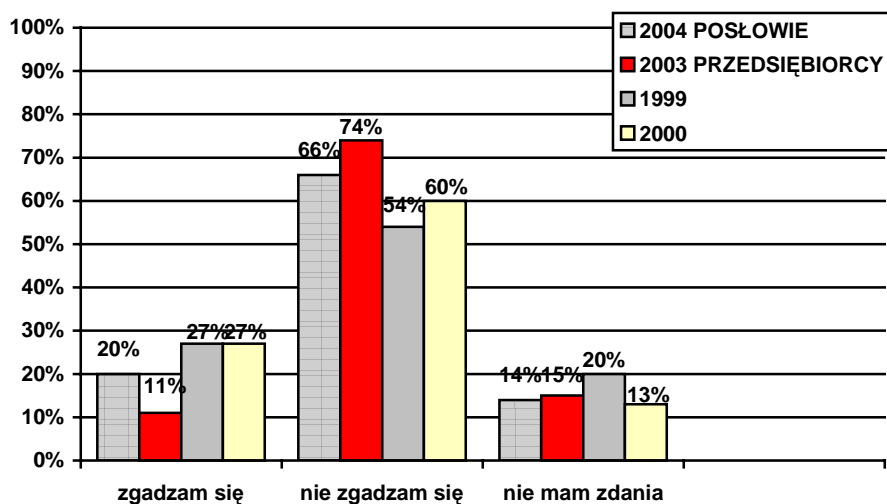
II. Za łapówki powinny być wymierzane bardzo wysokie kary więzienia

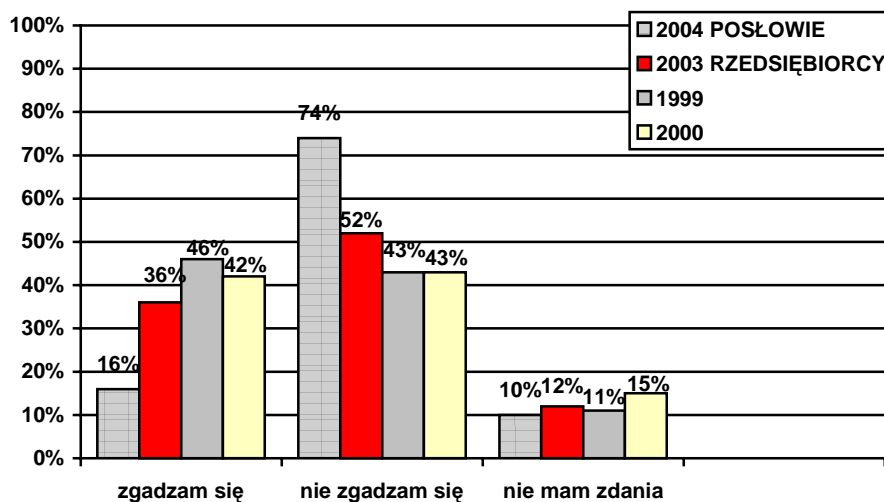
Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna

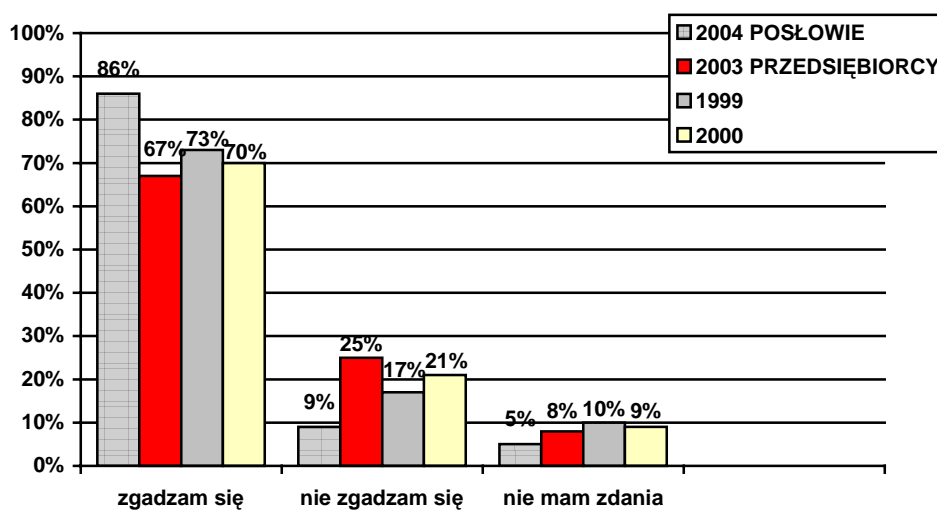
Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący

Dawanie łapówek jest w pewnych sytuacjach usprawiedliwione

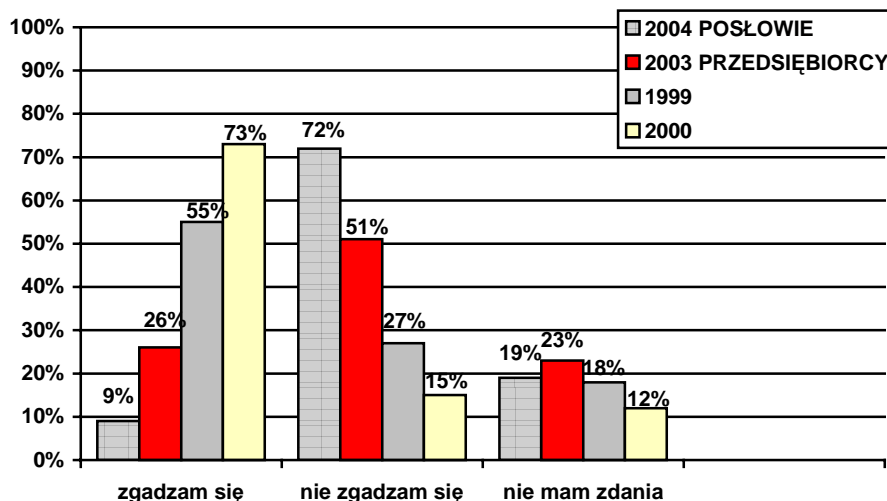

Na potępienie zasługują zarówno ci co biorą, jak i ci co dają łapówki

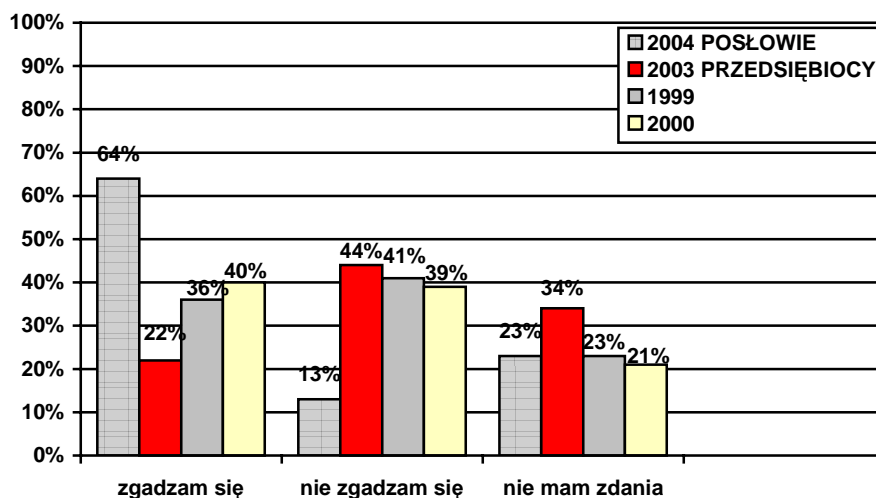

Prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości

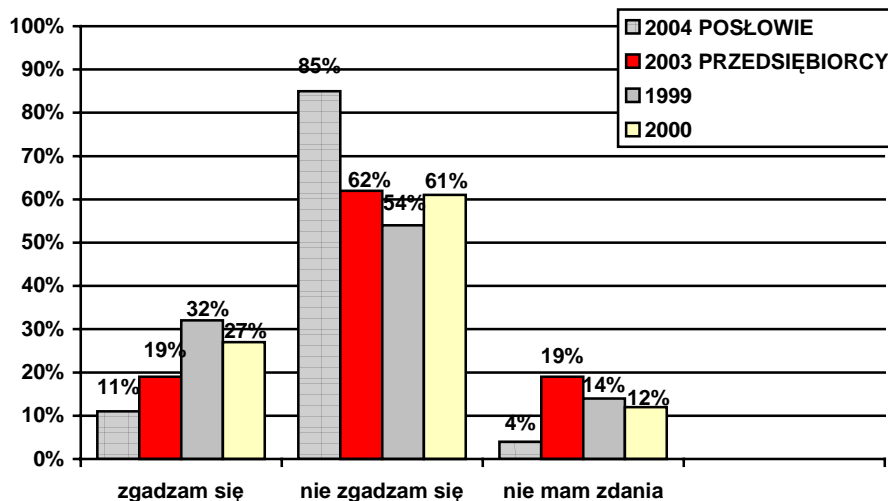
(W pytaniu dla przedsiębiorców i posłów dodano słowa: *nawet o sporej wartości*)

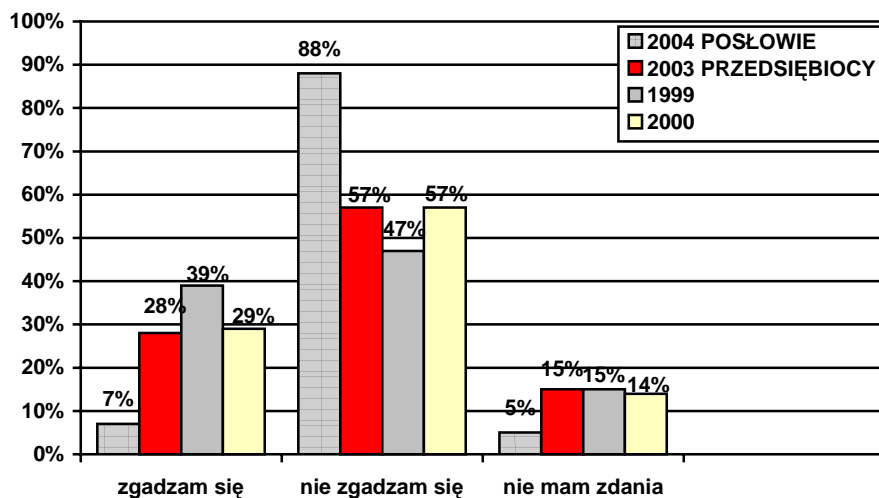
Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki

Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne

Łapówki są dodatkiem do niskich pensji

Jak widać na diagramach, nastawienia badanych przez nas posłów wobec łapownictwa bardzo wyraźnie odbiegają od prezentowanych wcześniej przez innych członków społeczeństwa:

- Posłowie zdecydowanie rzadziej uznają, że w Polsce istnieje obecnie przymus dawania łapówek (I). W badaniach jakościowych, które prowadziłam, respondenci (przedsiębiorcy, pacjenci) często wyrażali przekonanie, że nierzadko występują sytuacje, że bez łapówki niektórych spraw nie można załatwić, dodając niekiedy sentencjonalnie, że co jedni mogą uzyskać dzięki wpływom i znajomościom, inni tylko dzięki łapownikom. Można by w tym miejscu zauważyć, że posłowie na pewno należą do osób wpływowych.
- Znacznie częściej niż inni badani posłowie popierają silną represyjność jako reakcję na łapownictwo (II). Jest to zgodne z decyzjami legislacyjnymi, jakie podjęli nowelizując Kodeks Karny. Jednak wydaje się, iż obecnie w Polsce wyjątkowo istotny jest problem egzekwowania prawa, szczególnie w przypadku takich przestępstw, jak przekupstwo i sprzedajność, z których większość ukryta jest w tak zwanej ciemnej liczbie.
- Posłowie deklarują również bardzo silne przekonanie o niemoralności łapownictwa (III). W tych przekonaniach jednak niezbyt odbiegają od innych grup badanych. Przekonanie o niemoralności łapówek jest w naszym społeczeństwie powszechne, z tym, że działania społeczne rozpięte są między królestwem moralności i konieczności.
- Wśród posłów znacząco częściej niż wśród przedsiębiorców występuje przekonanie, że wina za łapownictwo leży po stronie wręczających łapówki (IV), że to oni winni są tej sytuacji, a biorcy łapówek to ci, którzy ulegli pokusie. Warto zauważyć, że przedsiębiorcy to raczej potencjalni dawcy łapówek, co może wyjaśniać te różnice w ocenach.
- Zdecydowanie rzadziej natomiast posłowie są skłonni do usprawiedliwiania wręczania łapówek (V) jakimiś względami sytuacyjnymi, okolicznościami życiowymi.
- Badani posłowie znacząco częściej akceptują stwierdzenie, iż na potępienie zasługują zarówno ci co biorą, jak i ci co dają łapówki (VI). Można wobec tego stwierdzić, iż odróżniają oni potępienie od ukarania, gdyż w wyniku decyzji posłów zniesiono odpowiedzialność karną (pod pewnymi warunkami) dla wręczających łapówki.
- Bardzo wyraźnie posłowie odbiegają od innych badanych w ocenianiu prezentu jako formy łapówki (VII). Mają pod tym względem niewątpliwie specyficzne doświadczenia, na co wskazywali, wymieniając różnych ludzi, organizacje, społeczności, które próbowały ich przekupywać.

- Badani posłowie są bardzo pewni swojej pryncypialności, iż nie dadzą łapówki (VIII). Warto jednak zauważyć, że przy tym stwierdzeniu największy odsetek badanych (23%) nie potrafił przedstawić jednoznacznej odpowiedzi, podobnie zresztą jak inne kategorie badanych.
- Podobnie jak w przypadku prezentu (co wskazuje na konsekwencję w wypowiedziach) posłowie uznają, że forma łapówki nie jest istotna (pieniądze czy prezent, czy też inne dobra czy gratyfikacje – IX).
- Zdecydowanie (wielokrotnie) rzadziej posłowie akceptują stwierdzenie, iż łapówki są dodatkiem do niskich pensji (X), ale też dochody posłów są wielokrotnie wyższe, niż innych badanych.

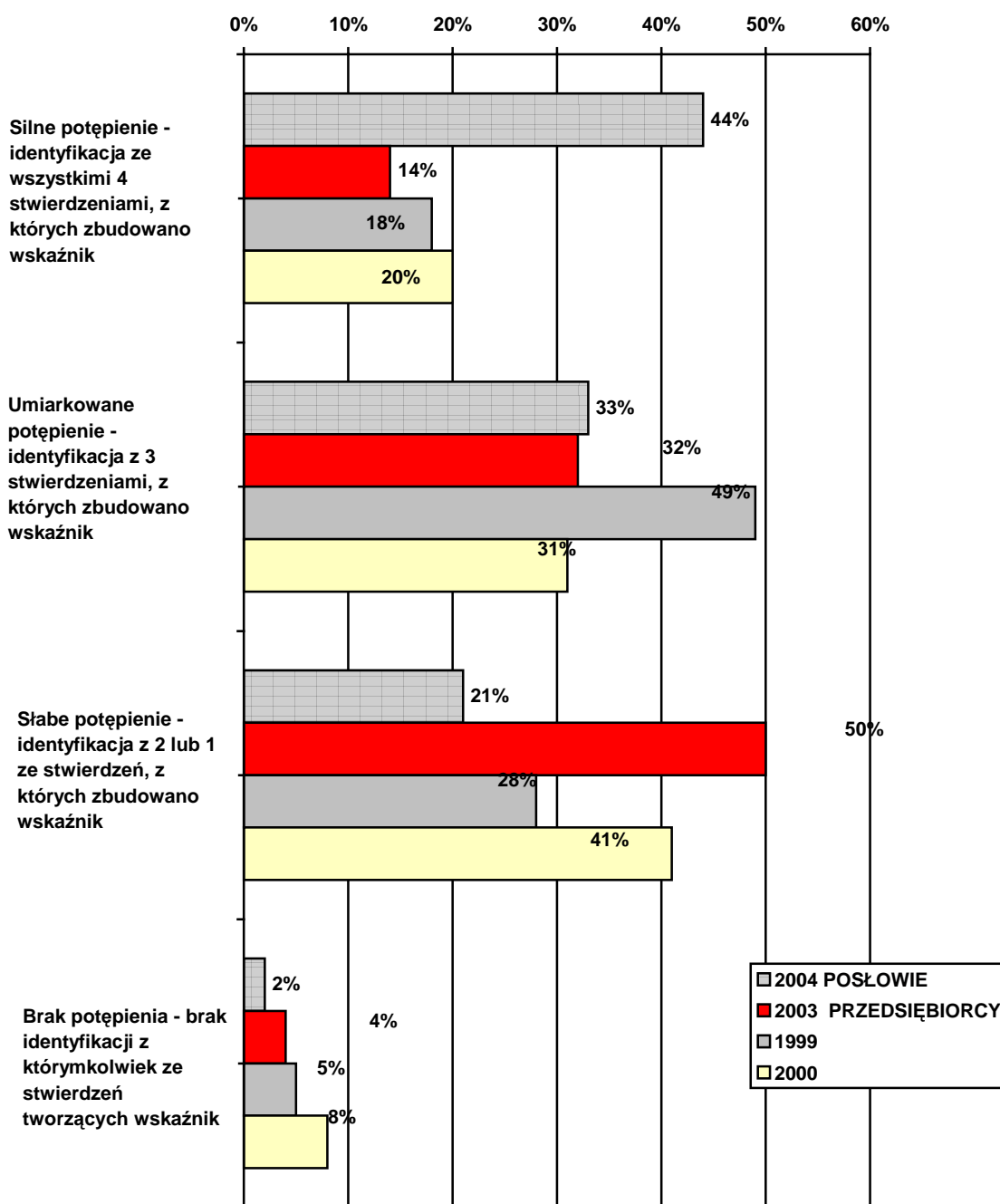
Pogrupowanie stwierdzeń oceniających łapownictwo pozwoliło na ustalenie trzech bardziej ogólnych nastawień badanych wobec tego zjawiska:

- * **moralne potępienie** - za wskaźnik tego nastawienia przyjęto identyfikację bądź jej brak z następującymi stwierdzeniami: 1) łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna (III); 2) za łapówki powinny być wymierzone bardzo wysokie kary więzienia (II); 3) nawet, gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki (VIII); 4) na potępienie zasługują zarówno ci co biorą, jak i ci co dają łapówki (VI).
- * **przyzwolenie, tolerowanie łapownictwa** - za wskaźnik przyjęto akceptację lub jej brak dla następujących stwierdzeń: 1) obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek (I); 2) wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący (IV); 3) na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne (IX).
- * **akceptacja łapówki jako formy rekompensaty** - za wskaźnik tego nastawienia uznano aprobatę lub jej brak dla następujących stwierdzeń: 1) dawanie łapówek jest w pewnych sytuacjach usprawiedliwione (V); 2) prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości (VII); 3) łapówki są dodatkiem do niskich pensji (X).

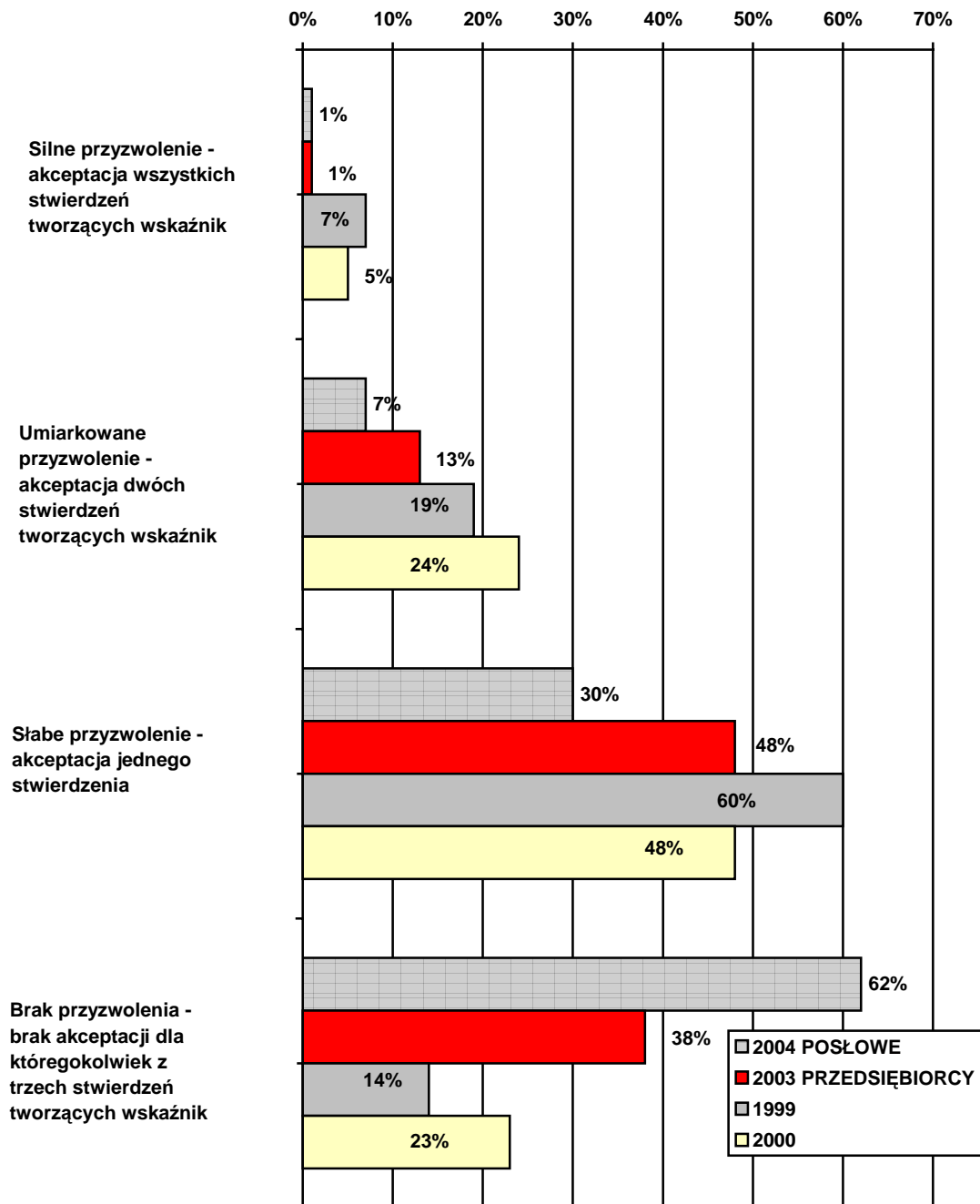
Wyróżnione tu nastawienia nie muszą być rozłączne - potępieniu łapownictwa towarzyszyć może jego tolerowanie jako efektu poczucia przymusu.

Procentowe rozkłady częstości występowania różnych wariantów moralnego potępienia, przyzwolenia i akceptacji łapówek w poszczególnych badaniach przedstawiają rysunki 1, 2 i 3.

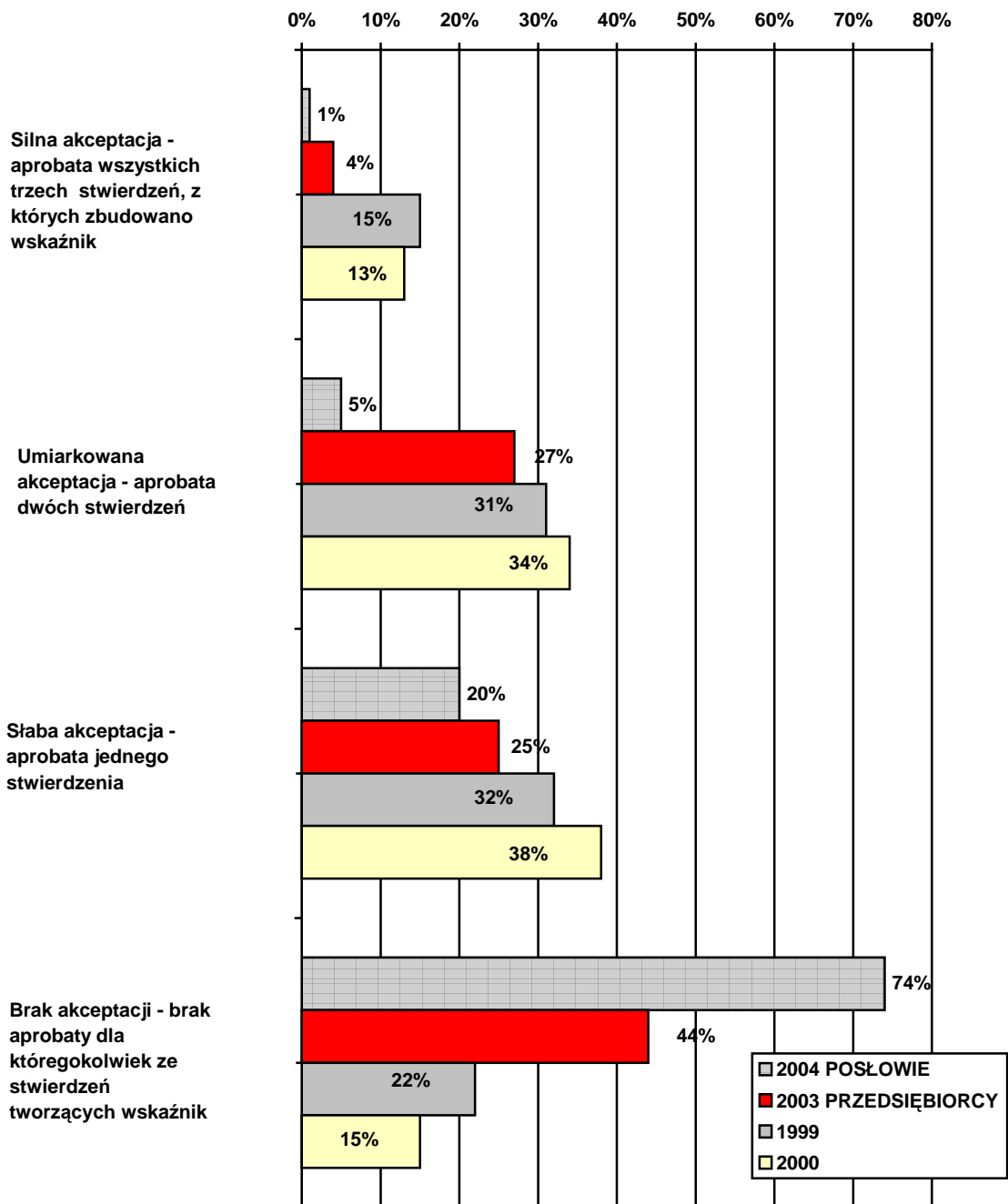
Rys. 1. Intensywność moralnego potępienia łapownictwa

Rys. 2. Intensywność przyzwolenia, tolerowania łapownictwa

Rys. 3. Intensywność akceptacji łapownictwa

W świetle własnych deklaracji posłowie okazują się bardzo silnymi rygorystami – zdecydowanie najsilniejsza jest wśród nich intensywność moralnego potępienia, brak akceptacji i tolerancji dla łapownictwa.

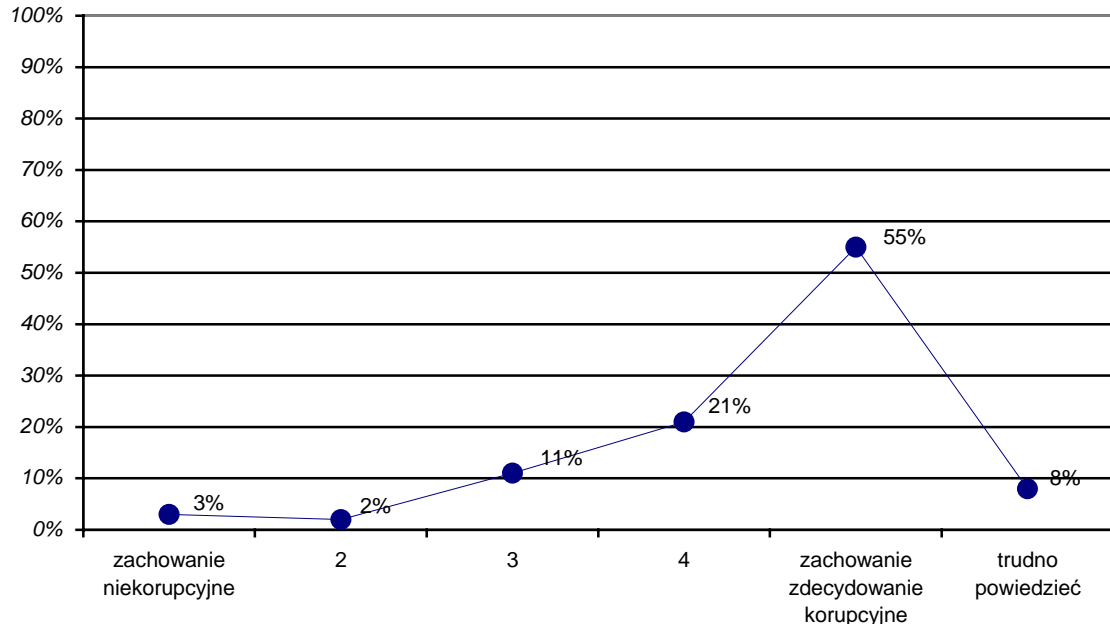
Analizując poselskie nastawienia wobec korupcji przedstawiano im do oceny, na skali od 1 do 5, 15 konkretnych zachowań i sytuacji, z prośbą o wskazanie, w jakim stopniu uważają je za niekorupcyjne (1) bądź zdecydowanie korupcyjne (5). Zachowania te dotyczyły nie tylko sfery szeroko rozumianej polityki (stwierdzenia: 2, 3, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 15), ale także działalności urzędników (1, 10), lekarzy (12), policjantów (4), nauczycieli (5), dziennikarzy (7). Odpowiedzi zawiera zestawienie 19.

Ważne było ustalenie, które z tych zachowań traktowane były jako przejawy korupcji czarnej – gdy przynajmniej połowa badanych uważa je za zachowania zdecydowanie korupcyjne.

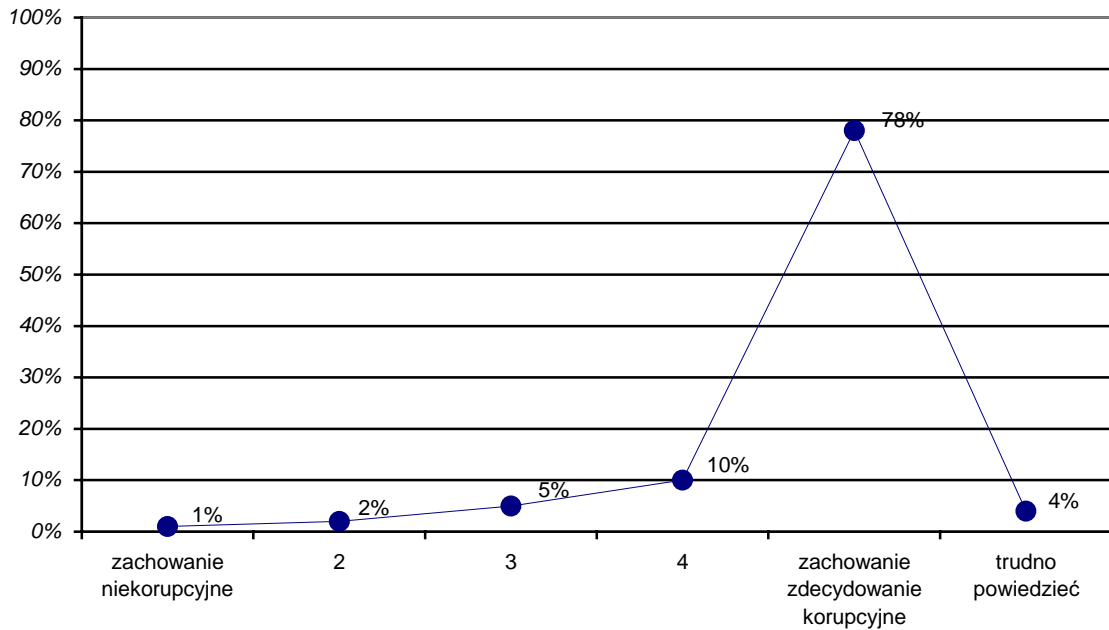
Zestawienie 19.

(dane w %)

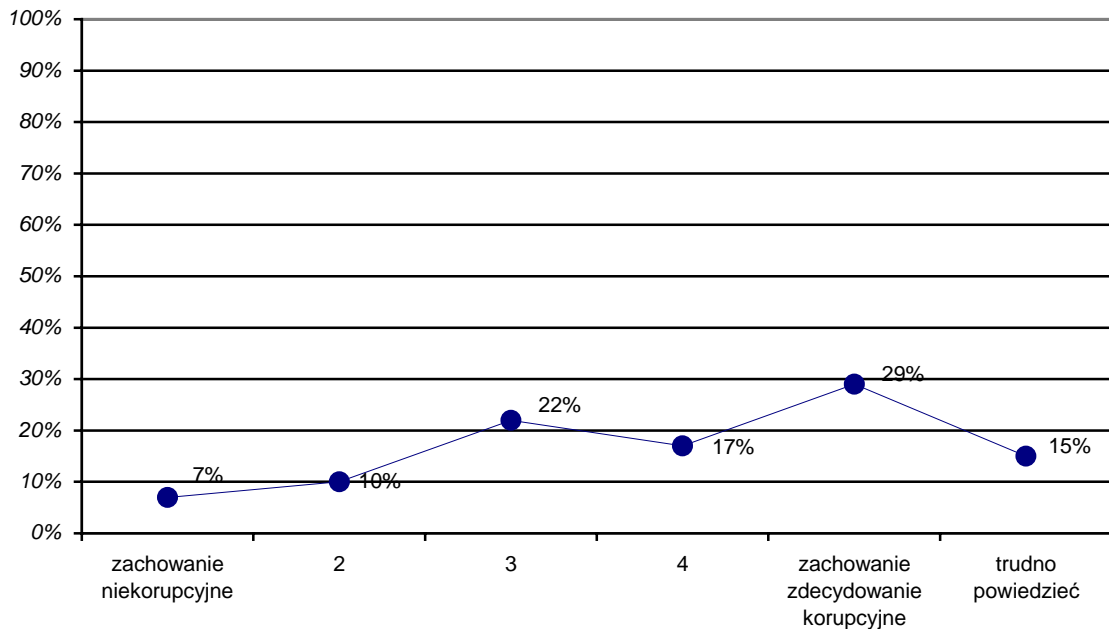
1. przyjęcie do pracy w urzędzie kogoś z rodziny lub znajomych, gdy inna, obca osoba miała lepsze kwalifikacje

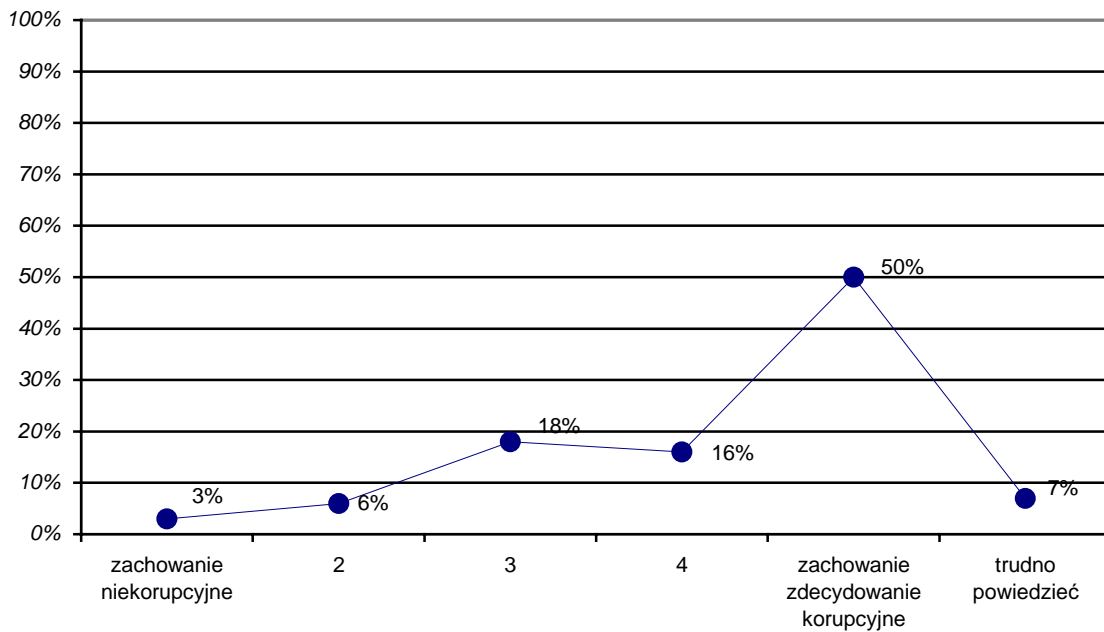
2. przyjęcie przez polityka pieniędzy na prowadzenie kampanii wyborczej od firmy, przedsiębiorstwa bez ujawniania tego faktu.

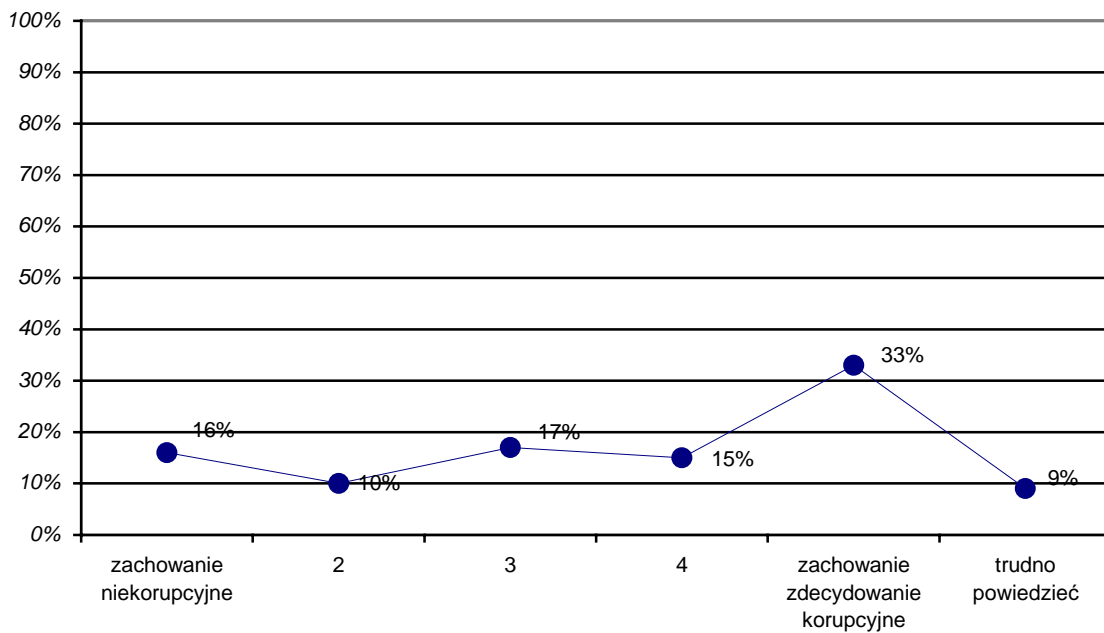
3. Protegowanie do pracy w urzędach, spółkach skarbu państwa

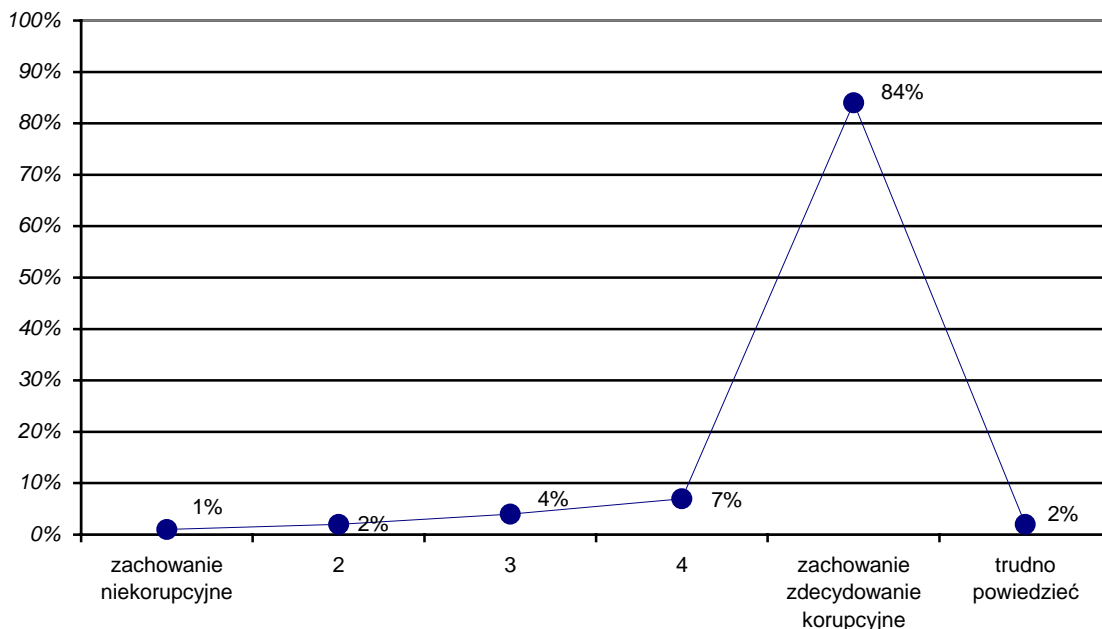
4. rezygnacja przez policjanta z wypisania mandatu za złamanie przepisów, gdy kierową okazał się nauczyciel dziecka policjanta

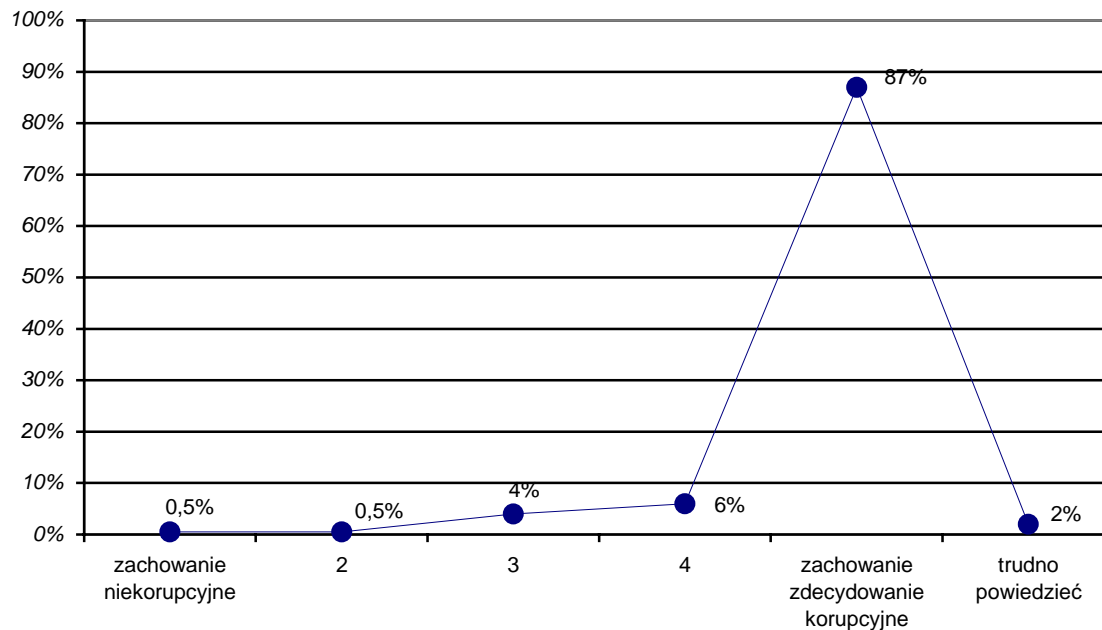
5. przyjęcie przez nauczyciela prezentu wartości kilkuset złotych od całej klasy po zakończeniu roku szkolnego

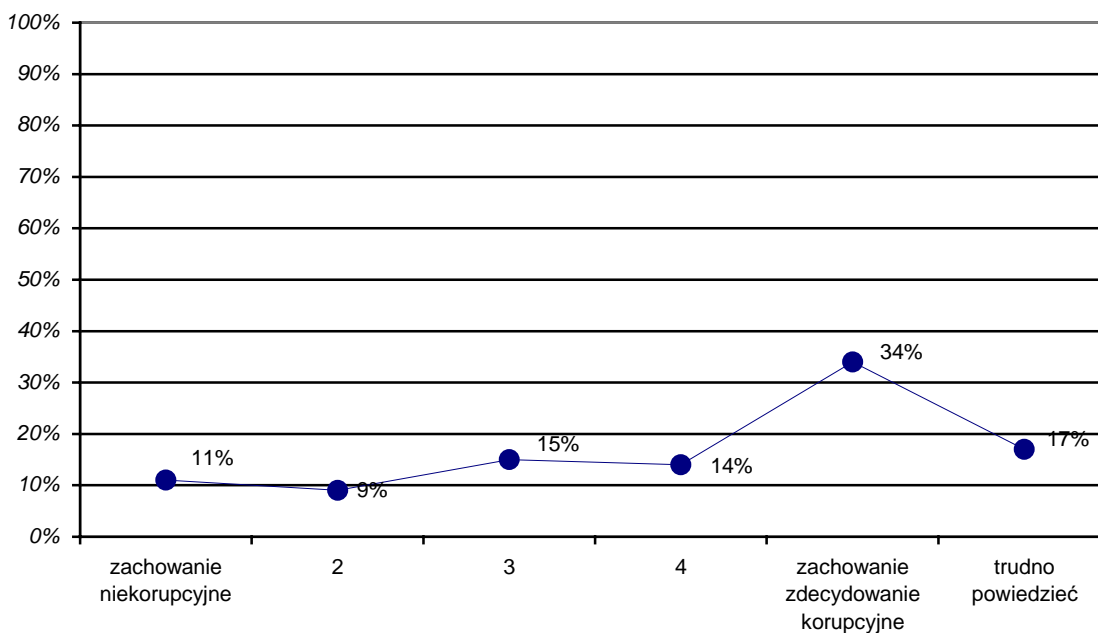
6. obsadzanie stanowisk w firmach państwowych przez kolegów w zamian za przekazywanie pieniędzy tych firm na rzecz partii politycznych

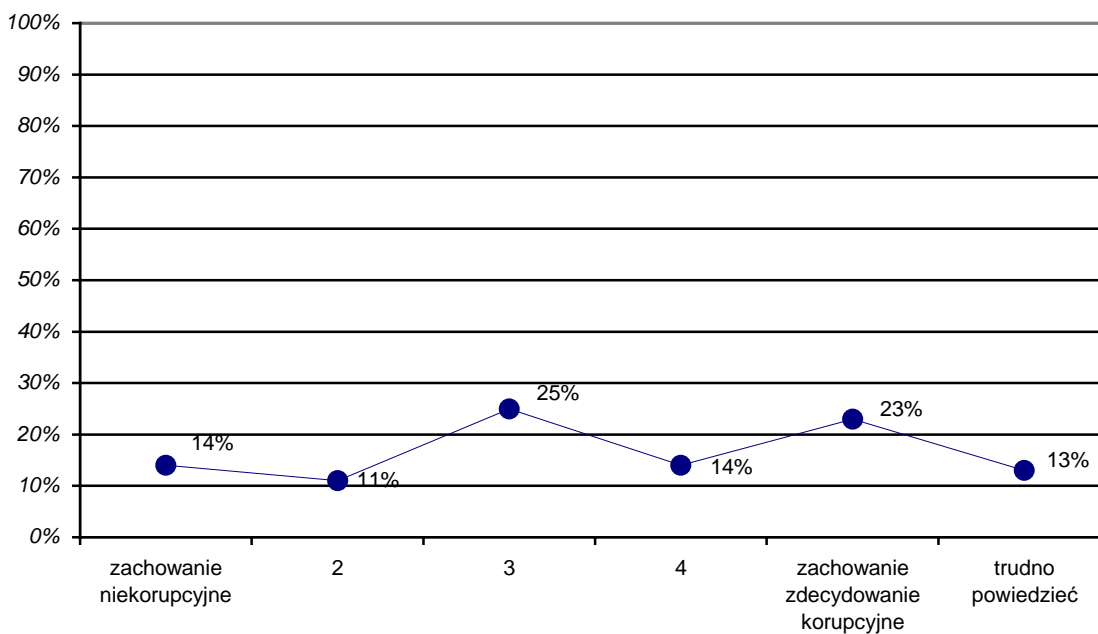
7. użytkowanie przez dziennikarza przez rok samochodu firmy, o której następnie będzie pisał artykuł

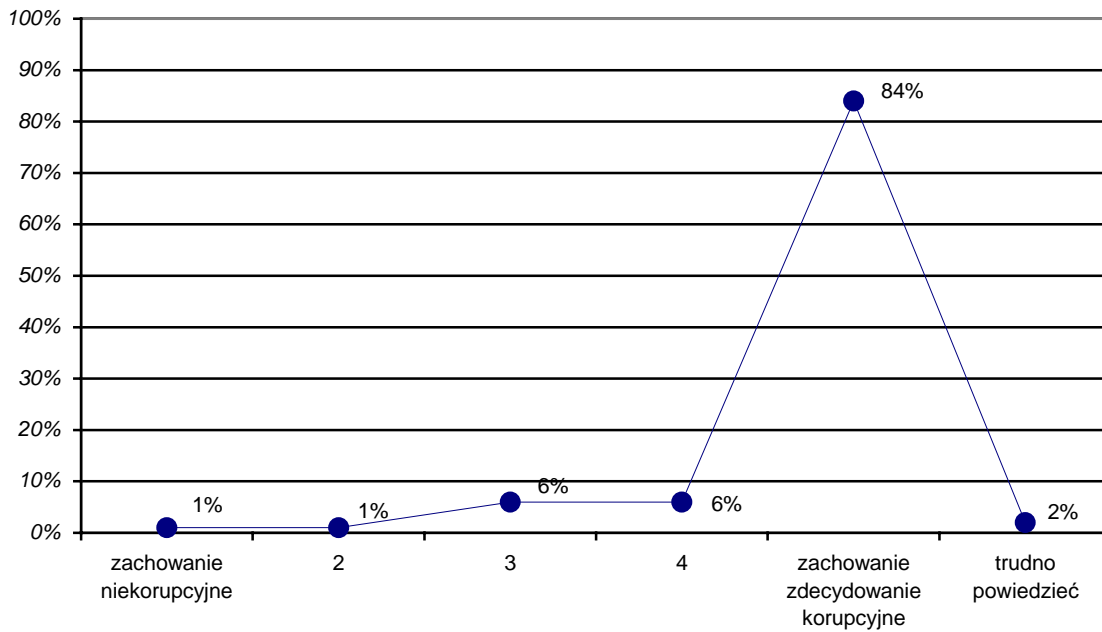
8. zatrudnianie we własnym biurze poselskim członków rodziny

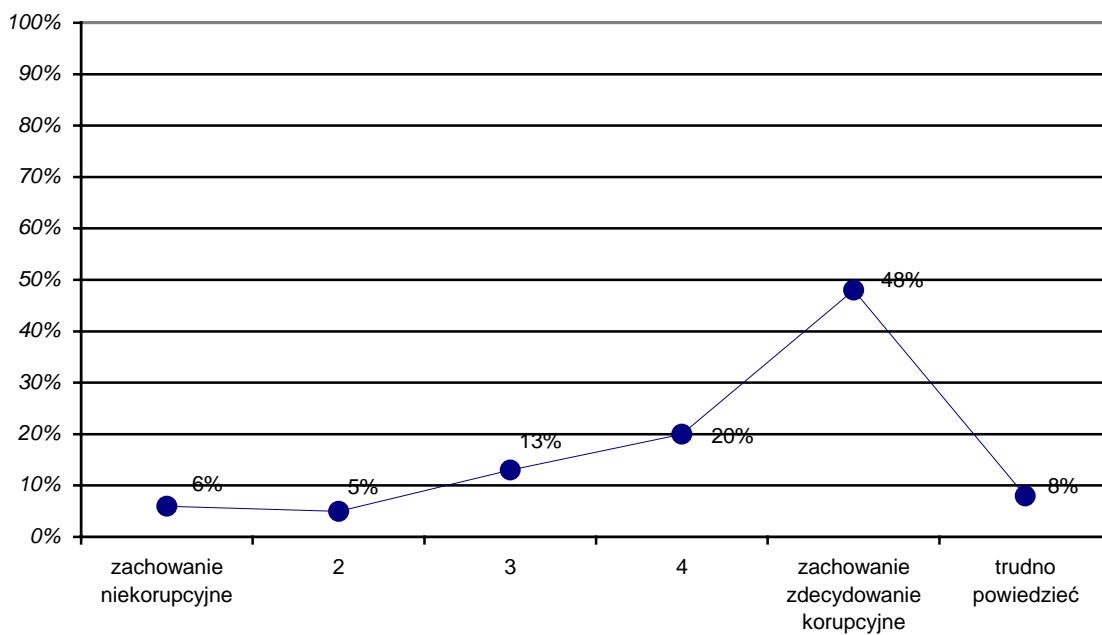
9. częstowanie piwem uczestników festynów i spotkań przedwyborczych

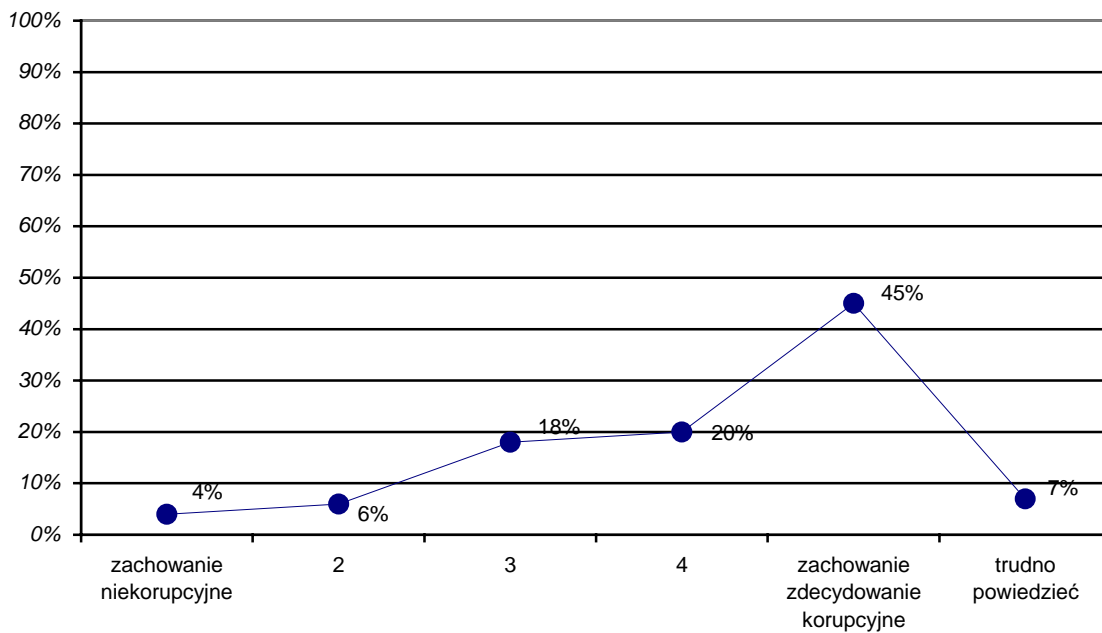
10. przydzielanie przez urzędników kontraktów, zamówień finansowanych z publicznych pieniędzy rodzinie lub znajomym prowadzącym prywatne firmy

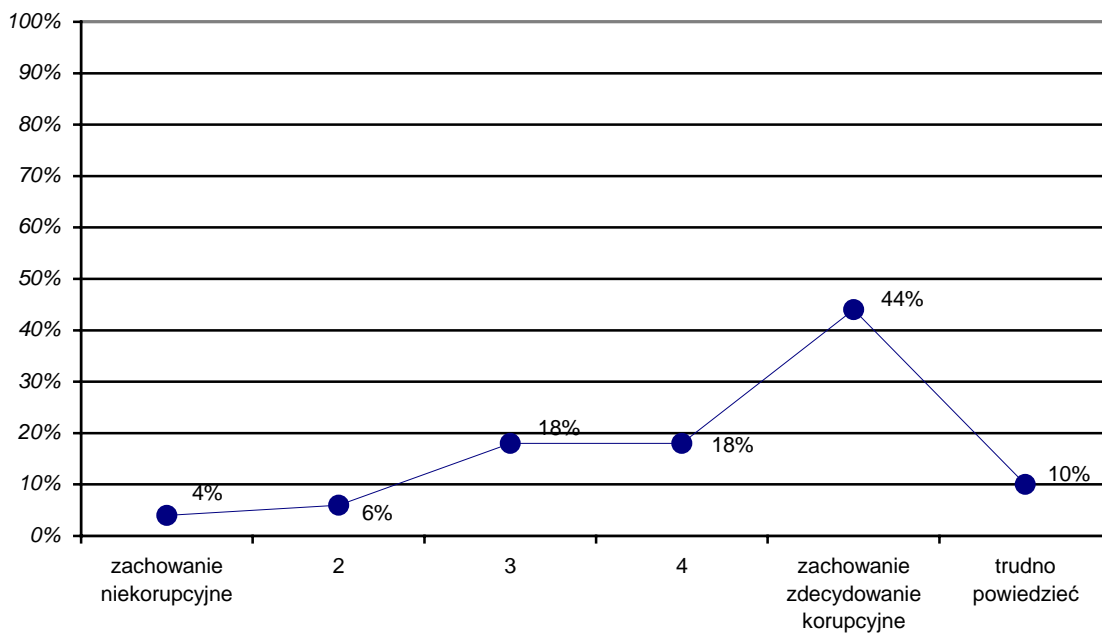
11. udział polityków w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez lobbystów

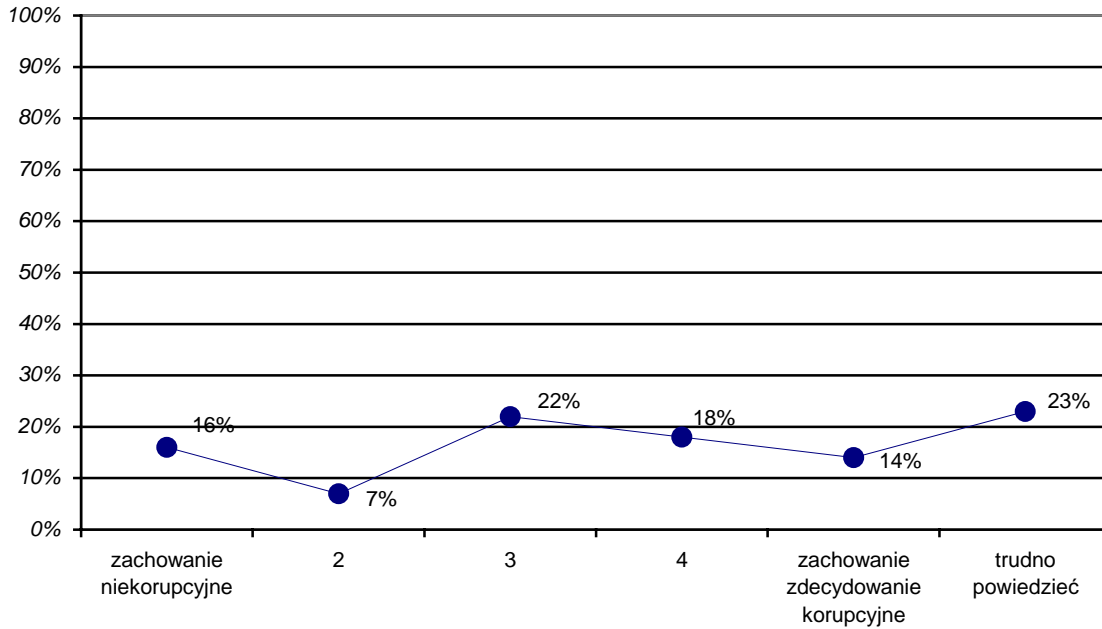
12. przyjęcie przez lekarza prezentu w trakcie leczenia pacjenta

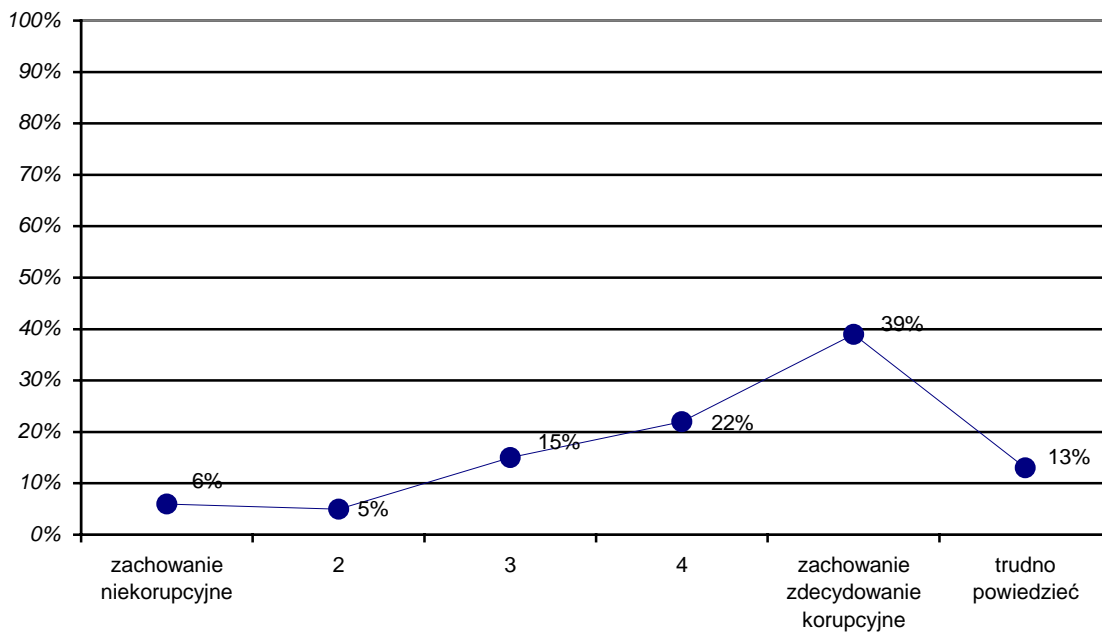
13. powoływanie na ważne stanowiska osób według klucza partyjnego, a nie ze względu na ich kwalifikacje

14. podejmowanie ważnych decyzji pod presją protestów, strajków, blokad i demonstracji

15. udział polityków w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez biznesmenów

Ze sfery polityki najczęściej za zdecydowanie korupcyjne posłowie uznają obsadzanie stanowisk w firmach państwowych przez kolegów w zamian za przekazywanie pieniędzy tych firm na rzecz partii politycznych (stwierdzenie 6 – 84%) oraz przyjęcie przez polityka pieniędzy na prowadzenie kampanii wyborczej od firmy, przedsiębiorstwa bez ujawniania tego faktu (stwierdzenie 2 – 78%). A więc posłowie zdają się bardzo silnie odrzucać praktyki „partyjnego kapitalizmu”, czy też „kolonizacji państwa przez aparat partyjny”. Jednak może dziwić, że zachowania te, **które są niezgodne z prawem** nie zostały odrzucone przez 100% udzielających odpowiedzi posłów.

Inne, bardzo często traktowane jako zdecydowanie korupcyjne zachowania, to przydzielanie przez urzędników kontraktów zamówień finansowanych z publicznych pieniędzy stosując protekcję lub nepotyzm (stwierdzenie 10 – 84%), czy też przyjmowanie do pracy w urzędzie kogoś z rodziny lub znajomych, gdy inna, obca osoba miała lepsze kwalifikacje (stwierdzenie 1 – 55%).

Inne zachowania przedstawione do oceny są traktowane znacznie mniej rygorystycznie – relatywnie rzadko za zachowanie zdecydowanie korupcyjne ze sfery polityki uznano powoływanie na ważne stanowiska osób według klucza partyjnego, a nie ze względu na ich kwalifikacje (stwierdzenie 13 – 44%), czy zatrudnianie we własnym biurze poselskim członków rodziny (stwierdzenie 8 – 34%). Podobnie, stosunkowo łagodnie oceniono protegowanie do pracy w urzędach, spółkach skarbu państwa (stwierdzenie 3 – 29%), co – jak wiadomo – budzi wiele podejrzeń i kontrowersji oraz powoduje, że reguły gospodarowania pieniędzmi stosowane w sferze publicznej nie są transparentne.

Najczęściej jednak za zachowanie zdecydowanie korupcyjne uznają posłowie użytkowanie przez dziennikarza przez rok samochodu firmy, o której następnie będzie pisał artykuł (stwierdzenie 7 – 87%). Warto zauważyć, że wśród ogółu Polaków zachowanie to za zdecydowanie korupcyjne uznało tylko 28% badanych. Wcześniej – o czym już pisałam – wybierając dziedziny życia społecznego, posłowie spontanicznie dopisywali media. Wskazywanie mediów jako dziedziny wysoce skorumpowanej może być swoistym odreagowywaniem ze strony polityków – przecież na co dzień to dziennikarze opisują korupcję polityków.

4. Ocena zabezpieczeń antykorupcyjnych

Od posłów, w wysokim stopniu świadomych zagrożeń korupcyjnych, chciałam się również dowiedzieć, jak oceniają dotychczas wprowadzone rozwiązania antykorupcyjne, szczególnie w dziedzinach związanych z ich działalnością: w funkcjonowaniu partii politycznych i przy tworzeniu prawa.

Większość badanych posłów uznaje wprowadzenie częściowego finansowania partii politycznych z budżetu państwa za właściwe rozwiązanie.

Na pytanie, czy w istotny sposób rozwiązanie to ograniczyło korupcję, uzyskaliśmy następujące odpowiedzi (dane w %):

▪ zdecydowanie tak	32
▪ raczej tak	37
▪ raczej nie	14
▪ zdecydowanie nie	12
▪ trudno powiedzieć, brak danych	5

Blisko 70 % badanych posłów stwierdza przydatność finansowania partii z budżetu jako skutecznego środka w walce z korupcją, sceptycznych jest 28%.

Jakie inne rozwiązania zabezpieczające system finansowania partii politycznych preferują posłowie? Wśród wskazanych w pytaniu możliwości hierarchia wyborów była następująca (% nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wskazać dwie możliwości):

- wprowadzenie bardziej szczegółowej kontroli w obecnym systemie finansowania partii politycznych – 51% wskazań
- finansowanie partii politycznych z budżetu państwa w 100% – 37% wskazań
- zaprzestanie finansowania partii z budżetu państwa – 15% wskazań
- dopuszczenie pełnej swobody dla osób prywatnych i firm w finansowaniu partii – 7% wskazań
- trudno powiedzieć, brak zdania – 5% wskazań

Większość posłów optuje za utrzymaniem obecnego systemu, a nawet przejściem finansowania partii w pełni przez budżet. Tylko 7% badanych prezentuje skrajnie liberalne stanowisko i wybiera pełną swobodę i niezależność od państwa w finansowaniu partii. Co jednakże jest niezgodnie z panującymi w świecie przekonaniem o rozwiązaniach najlepiej zabezpieczających przed występowaniem korupcji politycznej.

Posłowie (26 osób – 11%) proponowali też różnorodne własne rozwiązania, wykraczające poza przedstawione w pytaniu możliwości:

- uznawanie tylko darowizn od osób fizycznych z konta na konto
- dopuszczenie możliwości sponsorowania pod ścisłą kontrolą państwa i samofinansowanie partii
- zastosowanie surowych kryteriów kontroli skarbowej w odniesieniu do darczyńców i biorących
- kontrolowanie, czy wydatki pokrywają się z dochodami
- wprowadzenie możliwości przekazywania przez podatników symbolicznej kwoty na rzecz wybranej partii politycznej przez PIT
- wprowadzenie pełnej jawności źródeł finansowania

- wprowadzenie składek członkowskich
- całkowite wyeliminowanie pośredniego finansowania partii przez podmioty zagraniczne, choćby fundacje.

Pojawiły się też propozycje wykraczające poza reguły obecnego systemu, o charakterze bardziej ogólnym:

- wprowadzenie okręgów jednomandatowych w wyborach do Parlamentu
- wprowadzenie ostrzejszych kryteriów przy rekrutacji członków partii
- eliminowanie z życia politycznego nieuczciwych partii i polityków przez wyborców
- ograniczenie wydatków na kampanie wyborcze.

Jak już wcześniej wskazano, 60% badanych posłów uznało, iż w Polsce drogą przekupstwa lub nacisku grupy można spowodować uchwalenie ustawy bądź zmianę prawa (zdecydowanie tak uważa 19%, a raczej tak – 41%). Ważne było więc ustalenie, jak posłowie oceniają zabezpieczenie przed korupcją w obecnie obowiązujących procedurach tworzenia prawa.

Większość posłów (57%) uważa, że obecnie funkcjonujące procedury nie zabezpieczają przed korupcją. Pełny rozkład odpowiedzi na pytanie, *Czy obowiązujące procedury tworzenia prawa zabezpieczają przed korupcją*, był następujący (dane w %):

▪ zdecydowanie tak	– 3
▪ raczej tak	– 34
▪ raczej nie	– 39
▪ zdecydowanie nie	– 19
▪ trudno powiedzieć, brak danych	– 5

A więc w ocenie zabezpieczeń przed korupcją w tworzeniu prawa w ocenach posłów przeważa pesymizm.

Pytaliśmy wobec tego posłów, na jakim etapie prac legislacyjnych zagrożenie korupcją jest największe. Wskazania były następujące (% nie sumują się do 100%, gdyż respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi):

▪ na etapie prac w ministerstwach –	63% wskazań
▪ na etapie uzgodnień wewnątrz rządu, pomiędzy ministerstwami, urzędami –	32% wskazań
▪ w podkomisjach sejmowych –	28% wskazań
▪ w trakcie prac biura legislacyjnego rządu –	17% wskazań
▪ w komisjach sejmowych –	16% wskazań
▪ w komisjach senackich –	9% wskazań

- w trakcie prac biura legislacyjnego Sejmu – 5% wskazań
- trudno powiedzieć, brak danych – 13% wskazań

Jako inne instytucje wskazywano: „grupy interesu preferowane przez światowy układ władzy”, „instytucje i osoby opiniujące projekty”, „konsultacje społeczne”, „organizacje samorządu gospodarczego”, „Prezydent na etapie podpisywania aktów prawnych, o ile jest nim komunista i brak mu zahamowań moralnych”, „media tworzące lobbing”. Najbardziej chyba zaskakująca odpowiedź na pytanie: „W jakich innych instytucjach Pana(i) zdaniem, zagrożenie korupcją **przy tworzeniu prawa** jest największe?” – brzmi „Urząd Zamówień Publicznych”.

Jak widać, większość wskazań dotyczy instytucji pozasejmowych, przede wszystkim związanych z działalnością władzy wykonawczej.

Jakie wobec tego środki zabezpieczające przed korupcją wskazują posłowie? Przede wszystkim znakomita większość z nich (85%) uważa, że powinno się stworzyć zabezpieczenia prawne dla osób zgłaszających przypadki korupcji w instytucjach, w których pracują, tylko 3% jest temu przeciwnych, a 12% nie ma zdania. Zaproponowano też respondentom różne sposoby zabezpieczające przed korupcją w tworzeniu prawa. Odpowiedzi, według kolejności wskazań, były następujące (% nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wybrać kilka możliwości):

- uchwalić ustawę o lobbingu – 56% wskazań
- uchwalić ustawę o tworzeniu prawa – 45% wskazań
- zmienić regulamin prac Sejmu – 25% wskazań
- zmienić regulamin prac rządu – 19% wskazań
- całkowicie zakazać lobbingu – 10% wskazań
- zmienić regulamin prac Senatu – 10% wskazań
- trudno powiedzieć – 8% wskazań.

Jako inne możliwości respondenci proponowali różne zmiany formalne i społeczne, takie jak: „powołanie Krajowej Rady Legislacyjnej” czy „Krajowego Centrum Legislacji”, „zlikwidowanie dyscypliny klubowej w sprawach merytorycznych”, „ograniczenie prawa posłów do wnoszenia poprawek”. Niektóre miały charakter bardzo ogólny, a nawet zaskakujący, np.: „całkowita zmiana obecnego prawa antykorupcyjnego”, „wychowywanie w szacunku dla dobra wspólnego”, „przestrzeganie prawa i obowiązujących procedur”, „umieszczanie na listach wyborczych do Sejmu RP osób o nieposzlakowanej opinii”, „zmiana korupcjogennego systemu”, oraz „zmiana cywilizacji na łańską, gdzie prawa mało, a zasad wiele”, a także: „wprowadzenie systemu kontroli relacji wydatki a przychody”, „wprowadzenie prawa o

odpowiedzialności na każdym stanowisku”, „wprowadzenie do Sejmu i Senatu większej ilości polityków”.

Poza zakazem lobbingu, pozostałe wskazane możliwości dotyczą regulacji prawnych i proceduralnych, a w przypadku tego rodzaju propozycji bardzo istotne znaczenie mają rozwiązania szczegółowe oraz ich rygorystyczne przestrzeganie i egzekwowanie. Mamy bardzo wiele ustaw, można nawet mówić o inflacji prawa i onnipotencji prawa, ale kwestią zasadniczą jest jego jakość oraz jego egzekwowanie. W przypadku korupcji liczy się nie tyle bądź nie tylko precyzyjny kościec prawny, ale i determinacja w jego przestrzeganiu – za prawidłowe funkcjonowanie obu tych elementów posłowie ponoszą odpowiedzialność szczególną.

Zakończenie

Wyniki badań opinii publicznej dotyczące zasięgu i intensywności korupcji w opiniach i doświadczeniach Polaków, przeprowadzanych w ramach Programu Przeciw Korupcji Fundacji im. Stefana Batorego piąty z kolei rok są względnie stabilne.

- W latach 2000 – 2004 odsetek respondentów przyznających się do wręczania łapówek waha się w przedziale 14-17%, a w roku 2004 wynosi 15%.
- Łapówki te wręczane są najczęściej w służbie zdrowia.
- Podobnie stabilne jest „korupcyjne otoczenie” respondentów, czyli ilość osób, które osobiście znają biorców łapówek. W 2004 roku taką znajomość zadeklarowało 23% Polaków, z tym, że wśród niektórych kategorii społecznych odsetki te wzrastają bardzo znacząco. I tak, dla przykładu, osobistą znajomość biorców łapówek deklaruje 52% spośród badanych przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, 37% wśród osób pracujących na rachunek własny, 36% wśród osób z wyższym wykształceniem. Podobne kategorie społeczne znacznie częściej, niż w całej zbiorowości badanej, stwierdzają, że próbowano im wręczyć łapówkę.
- Nadal również dziedziną życia społecznego wskazywaną przez Polaków jako najbardziej „zainfekowana” korupcją jest sfera polityki i jej przedstawiciele – politycy, działacze partyjni, radni, posłowie, senatorowie – wskazuje na nich 64% badanych. W roku 2004 na drugim miejscu pojawiły się (zamiast tradycyjnie służby zdrowia) sądy i prokuratura (42% wskazań).

Inną hierarchię dziedzin najczęstszego występowania korupcji mają badani przez nas posłowie – w ich opiniach sfera polityki pojawia się dopiero na piątym miejscu, za służbą zdrowia, urzędami niższego szczebla, sądami i prokuraturą oraz urzędami centralnymi.

Posłowie również znacznie rzadziej (47%) niż opinia publiczna (75%) uważają, że korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym oraz, że wiele polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji – sądzi tak 65% wśród ogółu Polaków i tylko 24% wśród posłów.

Również zdecydowane przekonanie, iż w Polsce drogą przekupstwa można spowodować uchwalenie ustawy bądź zmianę prawa wyraża 35% wśród ogółu Polaków i tylko 19% spośród badanych posłów.

Podobna jest natomiast ilość deklaracji o osobistej znajomości osób biorących łapówki – wśród posłów sięga ona 26%.

Charakteryzując własne doświadczenia z korupcyjnymi propozycjami posłowie wskazywali, że najczęściej próbowali wpłynąć na ich decyzje, obiecując różne gratyfikacje: przedstawiciele społeczności lokalnych (19%), grupy wyborców (17%), organizacje pozarządowe (16%), przedstawiciele

związków zawodowych i rolniczych (15%), osoby spotkane w trakcie spotkań towarzyskich (15%), przedsiębiorcy (14%).

W analizie nastawień posłów wobec korupcji uderza ich silny rygoryzm ocen. Zdecydowanie częściej niż inne kategorie badanych wyrażają oni moralne potępienie dla łapownictwa, brak tolerancji i akceptacji tego zjawiska. Ten rygoryzm nie ma jednak jednoznacznego odbicia w ocenie konkretnych sytuacji. Wśród 15 stwierdzeń opisujących różne zachowania i sytuacje najczęściej za zdecydowanie korupcyjne posłowie uznali użytkowanie przez dziennikarza samochodu firmy, o której następnie będzie pisał artykuł (87%), a dopiero w następnej kolejności zachowania związane z działaniami polityków. Szczególnie pobłażliwi są dla zatrudniania rodziny w biurach poselskich (34% uznaje za zdecydowanie korupcyjne) i powoływania na wyższe stanowiska osób według klucza partyjnego, a nie ze względu na ich kwalifikacje (44%). Również w spontanicznych wypowiedziach dodatkowych posłowie wskazywali na media i dziennikarzy, jako wysoce skorumpowanych.

Generalnie można stwierdzić, iż badani przez nas posłowie, uznając korupcję za ważny problem społeczny i silnie potępiając jej przejawy, nie wiążą jej najsilniej ze sferą polityki, lecz z innymi dziedzinami życia społecznego. Największe zagrożenie korupcją przy tworzeniu prawa widzą po stronie władzy wykonawczej, a nie legislacyjnej.

ANEKS

Pytania zadawane w sondażu na próbie ogólnopolskiej – czerwiec 2004

1. Ostatnio wiele mówi się o korupcji w różnych dziedzinach, obszarach naszego życia społecznego. W których z wymienionych na karcie dziedzin, Pana(i) zdaniem, korupcja występuje najczęściej? Proszę wskazać nie więcej niż 3 dziedziny:
 - 01) w urzędach gminnych, powiatowych, wojewódzkich - 01
 - 02) w urzędach centralnych i ministerstwach - 02
 - 03) wśród polityków, działaczy partyjnych, radnych, posłów, senatorów - 03
 - 04) w policji - 04
 - 05) w służbie zdrowia - 05
 - 06) w szkolnictwie i nauce - 06
 - 07) w firmach / przedsiębiorstwach państwowych - 07
 - 08) w firmach / przedsiębiorstwach prywatnych - 08
 - 09) w bankach - 09
 - 10) w sądach i prokuraturze - 10
 - 11) gdzie indziej, gdzie? - 11
 - 97) Trudno powiedzieć - 97

2. A jakie są Pana(i) doświadczenia w tej sprawie? Czy zna Pan(i) osobiście kogoś, kto bierze łapówki?
 - 1) Tak - 1
 - 2) Nie [przejsć do pyt. 13] - 2

3. Ile zna Pan(i) takich osób?
Ile osób

4. Czy kiedykolwiek próbowano wręczyć Panu(i) łapówkę, czy też nie?
 - 1) Tak - 1
 - 2) Nie - 2
 - 8) Odmowa odpowiedzi - 8

5. Czy w ciągu ostatnich 3-4 lat miała miejsce taka sytuacja, że była(a) Pan(i) zmuszony(a) dać łapówkę?
 - 1) Tak - 1
 - 2) Nie [przejsć do pyt. 16] - 2
 - 7) Trudno powiedzieć [przejsć do pyt. 16] - 7
 - 8) Odmowa odpowiedzi [przejsć do pyt. 16] - 8

6. W jakiej instytucji, w jakiej sytuacji to się zdarzyło?
.....

7. Ostatnio słyszy się o korupcji wśród polityków. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie:
 - 1) Wielu polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji - 1
 - 2) Są tacy politycy, choć nie jest ich wielu - 2
 - 3) Wcale, bądź prawie wcale nie ma takich polityków, którzy czerpaliby nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji - 3
 - 7) Trudno powiedzieć - 7

Ankieta dla posłów

Warszawa, 31 maja 2004 roku

Szanowna Pani / Szanowny Panie

Centrum Badania Opinii Społecznej na zlecenie Fundacji im. Stefana Batorego przeprowadza kolejną, piątą już serię badań poświęconych zjawisku korupcji we współczesnej Polsce. Wyniki badań zrealizowanych w poprzednich latach były powszechnie dostępne i publicznie dyskutowane. Systematycznie badaliśmy opinie i nastawienia wobec korupcji zarówno ogółu polskiego społeczeństwa, jak i wybranych grup zawodowych, takich jak lekarze, urzędnicy gminni, przedsiębiorcy. Bardzo ważne jest dla nas poznanie opinii przedstawicieli elit politycznych na temat korupcji, dlatego zwracamy się do Pani/Pana z prośbą o wypełnienie tej ankiety. Jest ona krótka, choć chcielibyśmy oczywiście zadać znacznie więcej pytań. Mając jednak świadomość, jak bardzo cenny jest Państwa czas, ograniczyliśmy ją do kwestii dla nas najistotniejszych. Interesują nas Państwa poglądy niezależnie od przynależności partyjnej czy klubowej, a także publicznie prezentowanych stanowisk. Zapewniamy pełną poufność Państwa wypowiedzi – zostaną one wykorzystane wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

Prosimy o zaznaczenie w tekście wybranych przez Panią/Pana odpowiedzi i ewentualne dopisanie własnych komentarzy dotyczących przedstawionych problemów.

1. W Polsce mamy do rozwiązania wiele różnych problemów społecznych, wiele spraw wymaga naprawy. Z podanej listy proszę wybrać nie więcej niż pięć takich problemów, Pana(i) zdaniem, najważniejszych:

Proszę wstawić „krzyżyki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach (maksymalnie 5).

- 01) szkolnictwo
- 02) renty i emerytury
- 03) przestępczość
- 04) prywatyzacja i reprivatyzacja
- 05) zatrudnienie i bezrobocie
- 06) sytuacja w rolnictwie
- 07) słaby rozwój gospodarczy
- 08) korupcja
- 09) bieda
- 10) system podatkowy
- 11) budownictwo mieszkaniowe
- 12) ochrona zdrowia
- 13) odpowiedzialność za błędy w rządzeniu
- 14) stosunki gospodarcze z zagranicą
- 15) wojsko i obronność
- 97) *Trudno powiedzieć*

2. Ostatnio wiele mówi się o korupcji w różnych dziedzinach naszego życia. W których z wymienionych dziedzin, Pana(i) zdaniem, korupcja występuje najczęściej? Proszę wskazać nie więcej niż trzy dziedziny:

Proszę wstawić „krzyżyki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach (maksymalnie 3).

- 01) w urzędach gminnych, powiatowych, wojewódzkich
- 02) w urzędach centralnych i ministerstwach
- 03) wśród polityków, działaczy partyjnych, radnych, posłów, senatorów
- 04) w policji
- 05) w służbie zdrowia
- 06) w szkolnictwie i nauce
- 07) w firmach / przedsiębiorstwach państwowych
- 08) w firmach / przedsiębiorstwach prywatnych
- 09) w bankach
- 10) w sądach i prokuraturze
- 11) gdzie indziej, gdzie? (Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 11, proszę wpisać poniżej, gdzie?)

.....
97) *Trudno powiedzieć*

3. Jak Pan(i) sądzi, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym, czy małym?

- 1) bardzo dużym
- 2) raczej dużym
- 3) raczej małym
- 4) bardzo małym
- 7) *Trudno powiedzieć*

4. Czy w ciągu ostatnich 3 lat korupcja w Polsce:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) rozszerza się
- 2) utrzymuje się na tym samym poziomie
- 3) maleje
- 7) *Trudno powiedzieć*

5. Poniżej przedstawiamy listę czynników, które mogą być przyczynami występowania obecnie w Polsce łapownictwa. Prosimy o wskazanie trzech, Pana(i) zdaniem, najważniejszych:

Proszę wstawić „krzyżyki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach (maksymalnie 3).

- 01) niedostatek niektórych towarów i usług
- 02) źle działająca, niesprawna administracja
- 03) brak zasad moralnych i nieuczciwość wielu ludzi
- 04) zbyt wielka ilość niejasnych przepisów prawa
- 05) zbyt duża ilość dóbr koncesjonowanych
- 06) niejawność procesów i procedur decyzyjnych
- 07) chęć dorobienia się, chęć wzbogacenia się
- 08) przyzwyczajenie do łapownictwa z czasów poprzedniego ustroju
- 09) łapownictwo występuje we wszystkich społeczeństwach i w każdym czasie
- 10) inne przyczyny, jakie? (Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 10, proszę wpisać poniżej, jakie przyczyny?).....

97) *Trudno powiedzieć*

6. Ostatnio często za pośrednictwem mediów do opinii publicznej docierają informacje o korupcji wśród polityków. Czy, kierując się swoją wiedzą i osobistymi doświadczeniami, może Pan(i) powiedzieć, że obecnie:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) wielu polityków czerpie nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji
- 2) są tacy politycy, choć nie jest ich wielu
- 3) wcale bądź prawie wcale nie ma takich polityków, którzy czerpaliby nieuprawnione korzyści z pełnionych funkcji
- 7) *Trudno powiedzieć*

7. Czy, Pana(i) zdaniem, można w Polsce drogą przekupstwa lub nacisku grupy interesu spowodować uchwalenie ustawy bądź zmianę prawa?

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) *trudno powiedzieć*

8. Niekiedy można zetknąć się z poglądem, że w Polsce występuje „podatek korupcyjny”, to znaczy, że prowadzenie działalności gospodarczej wymaga dodatkowych kosztów, aby opłacać urzędników różnych szczebli administracji bądź polityków. Czy zgadza się Pan(i) z tym poglądem, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie się zgadzam
- 2) raczej się zgadzam
- 3) raczej się nie zgadzam
- 4) zdecydowanie się nie zgadzam
- 7) *trudno powiedzieć*

9. Czy za występowanie tego „podatku korupcyjnego” odpowiedzialni są głównie:

- 1) sami przedsiębiorcy
- 2) urzędnicy
- 3) politycy
- 4) zarówno urzędnicy jak i politycy
- 5) wszyscy (urzędnicy, politycy i przedsiębiorcy) w jednakowym stopniu
- 6) taki podatek w moim przekonaniu nie występuje
- 7) *trudno powiedzieć*

10. Jak często w Pana(i) działalności poselskiej zdarzało się, iż proszono Pana(ia):

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

- A. o pomoc w znalezieniu, załatwieniu komuś pracy
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie
- B. o przekonanie kolegów posłów do konkretnych rozwiązań legislacyjnych opracowywanych w innych komisjach, niż te, w których Pan(i) pracuje
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie
- C. o pomoc w załatwieniu ważnych spraw życiowych nieznanym Panu(i) osobom mieszkającym w Pana(i) okręgu wyborczym
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie
- D. o poparcie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś firm, przedsiębiorców
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie
- E. o poparcie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś konkretnych grup zawodowych
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie
- F. o pomoc w załatwieniu konkretnych spraw, ważnych dla jakiejś miejscowości, społeczności lokalnej
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

11. A jak Pan(i) ocenia takie postępowanie? Czy uważa Pan(i) za właściwe, czy też naganne:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

- A. pomaganie w znalezieniu, załatwieniu komuś pracy
1) właściwe 2) naganne
- B. przekonywanie kolegów posłów do konkretnych rozwiązań legislacyjnych opracowywanych w innych komisjach, niż te, w których Pan(i) pracuje
1) właściwe 2) naganne
- C. pomaganie w załatwieniu ważnych spraw życiowych nieznanym Panu(i) osobom mieszkającym w Pana(i) okręgu wyborczym
1) właściwe 2) naganne
- D. popieranie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś firm, przedsiębiorców
1) właściwe 2) naganne
- E. popieranie rozwiązań legislacyjnych korzystnych dla jakichś konkretnych grup zawodowych
1) właściwe 2) naganne
- F. pomaganie w załatwieniu konkretnych spraw, ważnych dla jakiejś miejscowości, społeczności lokalnej
1) właściwe 2) naganne

12. Jak często w Pana(i) karierze poselskiej zdarzało się, że następujące osoby, grupy osób usiłowały wpłynąć na zmianę Pana(i) decyzji przy pomocy obietnic gratyfikacji materialnych bądź niematerialnych:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

- A. koledzy posłowie z Pana(i) klubu, partii
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- B. koledzy posłowie z innych klubów, innych partii
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- C. przedsiębiorcy, osoby prowadzące własne interesy, firmy
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- D. organizacje, stowarzyszenia przedsiębiorców
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- E. osoby trudniące się lobbingsiem
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- F. osoby trudniące się lobbingsiem nieformalnie, niejawnie
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- G. przedstawiciele związków zawodowych i rolniczych
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- H. przedstawiciele jakichś kategorii zawodowych
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- I. przedstawiciele zakładów pracy
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- J. osoby, które spotykał(a) Pan(i). w trakcie spotkań towarzyskich
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- K. przedstawiciele lokalnych społeczności
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- L. organizacje pozarządowe
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie
- M. grupy wyborców
1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 3) wielokrotnie

13. Czy zna Pan(i) osobiście kogoś, kto bierze łapówki?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) **tak** → Jeśli wybrał(a) Pan(i) odpowiedź „tak”, proszę odpowiedzieć na pytanie 14
2) **nie** → Jeśli wybrał(a) Pan(i) odpowiedź „nie”, proszę pominąć pytania 14-15 i przejść do pytania 16

14. Ile zna Pan(i) takich osób? Proszę poniżej wpisać liczbę osób.

Proszę w wykropkowane miejsce wpisać liczbę osób.

..... osób

15. Czy zetknął(ęła) się Pan(i) z nimi: (Można wskazać obie odpowiedzi.)

- 1) w trakcie działalności poselskiej
- 2) w trakcie załatwiania spraw prywatnych

16. Poniżej przedstawiamy stwierdzenia dotyczące łapownictwa. Prosimy o zaznaczenie przy każdym z nich, czy się Pan(i) z nim zgadza, czy też nie:

- A. Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- B. Za łapówki powinny być wymierzane bardzo wysokie kary więzienia
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- C. Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- D. Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- E. Dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- F. Na potępienie zasługują zarówno ci co biorą, jak i ci, co dają łapówki
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- G. Prezent, nawet o sporej wartości, od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- H. Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- I. Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania
- J. Łapówki są dodatkiem do niskich pensji
1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 7) nie mam zdania

17. Poniżej podajemy przykłady różnych zachowań i sytuacji. Proszę ocenić każdą z nich, posługując się skalą, na której „1” oznacza, że nie uważa Pan(i) tego przykładu za zachowanie korupcyjne, a „5” – że jest to, Pana(i) zdaniem, zachowanie zdecydowanie korupcyjne. Może Pan(i) oczywiście wybrać stanowisko pośrednie, np. „2”, „3” lub „4”.

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

A. przyjęcie do pracy w urzędzie kogoś z rodziny lub znajomych, gdy inna, obca osoba miała lepsze kwalifikacje

zachowanie niekorupcyjne				zachowanie zdecydowanie korupcyjne
-------------------------------------	--	--	--	---

_____	_____	_____	_____	_____
1/	2/	3/	4/	5/

7. Trudno powiedzieć

B. przyjęcie przez polityka pieniędzy na prowadzenie kampanii wyborczej od firmy, przedsiębiorstwa bez ujawniania tego faktu.

zachowanie niekorupcyjne				zachowanie zdecydowanie korupcyjne
-------------------------------------	--	--	--	---

_____	_____	_____	_____	_____
1/	2/	3/	4/	5/

7. Trudno powiedzieć

C. Protegowanie do pracy w urzędach, spółkach skarbu państwa

zachowanie niekorupcyjne				zachowanie zdecydowanie korupcyjne
-------------------------------------	--	--	--	---

_____	_____	_____	_____	_____
1/	2/	3/	4/	5/

7. Trudno powiedzieć

D. rezygnacja przez policjanta z wypisania mandatu za złamanie przepisów, gdy kierowcą okazał się nauczyciel dziecka policjanta

zachowanie niekorupcyjne				zachowanie zdecydowanie korupcyjne
-------------------------------------	--	--	--	---

_____	_____	_____	_____	_____
1/	2/	3/	4/	5/

7. Trudno powiedzieć

- E. przyjęcie przez nauczyciela prezentu wartości kilkuset złotych od całej klasy po zakończeniu roku szkolnego

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/ 2/ 3/ 4/ 5/

7. Trudno powiedzieć

- F. obsadzanie stanowisk w firmach państwowych przez kolegów w zamian za przekazywanie pieniędzy tych firm na rzecz partii politycznych

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/ 2/ 3/ 4/ 5/

7. Trudno powiedzieć

- G. użytkowanie przez dziennikarza przez rok samochodu firmy, o której następnie będzie pisał artykuł

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/ 2/ 3/ 4/ 5/

7. Trudno powiedzieć

- H. zatrudnianie we własnym biurze poselskim członków rodziny

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/ 2/ 3/ 4/ 5/

7. Trudno powiedzieć

- I. częstowanie piwem uczestników festynów i spotkań przedwyborczych

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/ 2/ 3/ 4/ 5/

7. Trudno powiedzieć

- J. przydzielanie przez urzędników kontraktów, zamówień finansowanych z publicznych pieniędzy rodzinie lub znajomym prowadzącym prywatne firmy

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/

2/

3/

4/

5/

7. Trudno powiedzieć

- K. udział polityków w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez lobbystów

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/

2/

3/

4/

5/

7. Trudno powiedzieć

- L. przyjęcie przez lekarza prezentu w trakcie leczenia pacjenta

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/

2/

3/

4/

5/

7. Trudno powiedzieć

- M. powoływanie na ważne stanowiska osób według klucza partyjnego, a nie ze względu na ich kwalifikacje

**zachowanie
niekorupcyjne**

**zachowanie zdecydowanie
korupcyjne**

1/

2/

3/

4/

5/

7. Trudno powiedzieć

N. podejmowanie ważnych decyzji pod presją protestów, strajków, blokad i demonstracji

zachowanie
niekorupcyjne

zachowanie zdecydowanie
korupcyjne

1/

2/

3/

4/

5/

7. Trudno powiedzieć

O. udział polityków w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez biznesmenów

zachowanie
niekorupcyjne

zachowanie zdecydowanie
korupcyjne

1/

2/

3/

4/

5/

7. Trudno powiedzieć

18. Czy, Pana(i) zdaniem, wprowadzenie częściowego finansowania partii politycznych z budżetu w istotny sposób ograniczyło korupcję w tej dziedzinie, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) Trudno powiedzieć

19. Co, Pana(i) zdaniem, należy zrobić, by lepiej zabezpieczyć system finansowania partii politycznych przed korupcją?

Proszę wstawić „krzyżyki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach (maksymalnie 2)

- 1) wprowadzić bardziej szczegółową kontrolę w obecnym systemie
- 2) dopuścić pełną swobodę dla osób prywatnych i firm w finansowaniu partii
- 3) w 100% finansować partie z budżetu państwa
- 4) zaprzestać finansowania partii z budżetu państwa
- 5) inne rozwiązania – jakie? (Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 5, proszę wpisać poniżej, jakie rozwiązania?)

.....
7) Trudno powiedzieć

20. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie obowiązujące procedury tworzenia prawa zabezpieczają przed korupcją?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) *Trudno powiedzieć*

21. Gdzie, Pana(i) zdaniem, zagrożenie korupcją przy tworzeniu prawa jest największe?

Proszę wstawić „krzyżyki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach.

- 01) na etapie prac w ministerstwach
- 02) w trakcie prac biura legislacyjnego rządu
- 03) na etapie uzgodnień wewnątrz rządu, pomiędzy ministerstwami, urzędami
- 04) w trakcie prac biura legislacyjnego Sejmu
- 05) w podkomisjach sejmowych
- 06) w komisjach sejmowych
- 07) w komisjach senackich
- 08) w innych instytucjach – jakich? (Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 08, proszę wpisać poniżej, w jakich instytucjach)
-
- 09) nigdzie
- 97) *Trudno powiedzieć*

22. Co trzeba, Pana(i) zdaniem, zrobić, aby polepszyć procedury tworzenia prawa i zabezpieczyć je przed korupcją?

Proszę wstawić „krzyżyki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach.

- 01) uchwalić ustawę o tworzeniu prawa
- 02) uchwalić ustawę o lobbingu
- 03) całkowicie zakazać lobbingu
- 04) zmienić regulamin prac Sejmu
- 05) zmienić regulamin prac rządu
- 06) zmienić regulamin prac Senatu
- 07) inne rozwiązania – jakie? (Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 07, proszę wpisać poniżej jakie rozwiązania)
-
- 97) *Trudno powiedzieć*

23. Czy, Pana(i) zdaniem, powinno się stworzyć zabezpieczenia prawne dla osób zgłaszających przypadki korupcji w instytucjach, w których pracują?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) tak
- 2) nie
- 7) *Trudno powiedzieć*

24. Jak by Pan(i) ocenił(a) większość posłów obecnego Sejmu pod względem:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

A. kompetencji

- 1) zdecydowanie dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) raczej źle
- 4) zdecydowanie źle
- 7) *Trudno powiedzieć*

B. rzetelności w pracy poselskiej

- 1) zdecydowanie dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) raczej źle
- 4) zdecydowanie źle
- 7) *Trudno powiedzieć*

C. Pracowitości

- 1) zdecydowanie dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) raczej źle
- 4) zdecydowanie źle
- 7) *Trudno powiedzieć*

D. uczciwości osobistej

- 1) zdecydowanie dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) raczej źle
- 4) zdecydowanie źle
- 7) *Trudno powiedzieć*

25. Jaki jest, Pana(i) zdaniem, ogólny bilans działalności Sejmu obecnej kadencji?

- 1) zdecydowanie pozytywny
- 2) raczej pozytywny
- 3) raczej negatywny
- 4) zdecydowanie negatywny
- 7) *Trudno powiedzieć*

Na zakończenie prosimy o kilka informacji dotyczących Pańskiej osoby

26. Płeć:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi.

- 1) kobieta
- 2) mężczyzna

27. Rok urodzenia:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi.

- 1) do 1930 r.
- 2) 1931-1940
- 3) 1941-1950
- 4) 1951-1960
- 5) 1961-1970
- 6) 1971 i później

28. Jakie ma Pan(i) wykształcenie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi.

- 1) niepełne podstawowe
- 2) podstawowe
- 3) zasadnicze zawodowe
- 4) niepełne średnie
- 5) średnie ogólnokształcące
- 6) średnie zawodowe
- 7) pomaturalne
- 8) niepełne wyższe
- 9) wyższe

29. Czy pełni Pan(i) funkcję posła:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi.

- 1) po raz pierwszy w tej kadencji
- 2) po raz kolejny

30. Czy jest Pan(i) posłem zawodowym?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi.

- 1) tak
- 2) nie

31. Czy obecnie pracuje Pan(i) [a jeśli jest Pan(i) posłem zawodowym, to czy przed podjęciem tej funkcji pracował(a) Pan(i)]:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

- A) we własnej firmie
1. tak 2. nie
- B) we firmie, instytucji prywatnej niebędącej Pana(i) własnością
1. tak 2. nie
- C) we własnym gospodarstwie rolnym
1. tak 2. nie
- D) w instytucji, urzędzie lub zakładzie państwowym, samorządowym, spółdzielczym lub publicznym
1. tak 2. nie

32. W jakich komisjach Pan(i) pracuje?

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

33. Z ilu osób [łącznie z Panem(ią)] składa się Pana(i) gospodarstwo domowe?

Proszę wpisać liczbę osób w wykropkowane miejsce.

..... osób

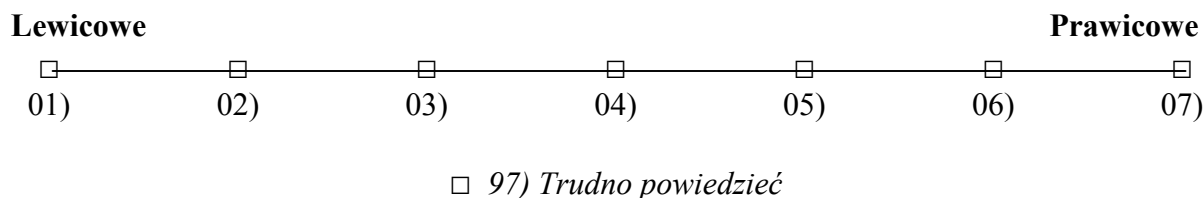
34. Ile wynoszą miesięczne dochody netto na 1 osobę w Pana(i) gospodarstwie domowym?

Proszę wpisać kwotę w wykropkowane miejsce.

..... zł

35. Na tej linii zaznaczono punktami różne poglądy polityczne od lewicowych do prawicowych. Proszę zaznaczyć, który z tych punktów najlepiej odpowiada Pana(i) poglądom politycznym:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi.

36. Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do religii? Czy uważa Pan(i) siebie za osobę:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi.

- 1) głęboko wierząca
- 2) wierząca
- 3) raczej niewierząca
- 4) całkowicie niewierząca
- 7) *Trudno powiedzieć*

Jeśli ma Pan(i) jakieś uwagi na temat tej ankiety, jej tematyki, stawianych pytań, to bardzo prosimy o ich przedstawienie.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

**Serdecznie dziękujemy za poświęcony nam czas.
Prosimy o ponowne przejrzanie ankiety i sprawdzenie, czy żadne pytanie
nie zostało pominięte.**